

D i p l o m d a r b s .

NOZIEDZĪGĀS TIEKSMES UN ĀRĒ-
JIE APSTĀKĻI KĀ NOZIEDZĪGĀS
JAUNATNES RAŠANĀS CĒLOŅI .

Tea Lēvensons,
stud.iur. matr.17894.

R ī g ā, 1937.g.

L I T E R Ā T Ū R A S   S A R A K S T S.

1. G. A š a f e n b u r g s (Aschaffenburg), Das Verbrechen und seine Bekämpfung, Heidelbergā, 1923.g.
2. Lino F e r r i a n i, Minderjährige Verbrecher, vāvu valodā Alfrēds R u h e m a n i s (Ruhemann), Berlinē, 1896.g.
3. Adalberts Gregors un Elze F o i g t l e n d e r e (Gregor-Voigtländer), Charakterstruktur verwaarloster Kinder und Jugendlicher, Leipzigā, 1922.g.
4. J. G r i k i s, Par noziedzības sociāliem cēloņiem Latvijā, Tieslietu Ministrijas Vēstneša 1924.g.10.un 12.nrs.
5. J. G r i k i s, Nepilngadīgie noziedznieki Latvijā, Tieslietu Ministrijas Vēstneša 1926.g.2.un 3.nrs.
6. Hans V. G r ū l e (Gruhle), Die Ursachen der Jugendlichen Verwaarlosung und Kriminalität, Studien zur Frage: Milieu oder Anlage, Berlinē 1912.g.
7. Vilhelms H o f m a n i s (Hoffmann), Die Reifezeit, Leipzigā, 1926.g.
8. Ćezare L o m b r o z o (Cesare Lombroso), L'homme criminel etc., Parīzē, 1894.g.
9. M. M i a l a n e, La criminalité juvénile, Parīzē 1911.g.
10. Viliams Š t e r n s (Stern), Die Psychologie der frühen Kindheit, Leipzigā, 1927.g.
11. Eižens Š v e i c e r s (Eugen Schweizer), Die Ursachen der Kriminalität und der Verwaarlosung bei Kindern und Jugendlichen, Langenzalcā, 1933.g.
12. E. V u l f e n s (Wulffen), Der Sexualverbrecher, Gross-Lichterfeldē, 1910.g.
13. Roberts Z o m m e r s (Sommer), Kriminalpsychologie und strafrechtliche Psychopathologie, Berlinē, 1904.g.

14. Latvijas Statistiskās gada
grāmatas.

15. Galvenās cietumu valdes pār-
skati.

S A T U R S .

A. I E V A D S.

Noziegumu cēloņi vispār 1.

B. G A L V E N Ā D A Ļ A .

- I. Antisociālās tieksmes,
kas spiež bērnus uz no-
ziegumu . . . . . 10.
  - 1.a) Tieksme uz piesavināšanos . . . . . 10.
  - b) Tieksme uz vardarbību . . . . . 14.
  - c) Klaidonības tieksme . . . . . 17.
  - d) Seksuālās tieksmes . . . . . 23.
2. Psihopatisko bērnu loma noziedzībā . . . . . 27.
3. Vai antisociālās tieksmes noziedzības vienī-
gais cēlonis? . . . . . 30.
- II. Ārējo apstākļu loma bēr-
na noziedzīgās psihes
rašanās procesā . . . . . 37.
  1. Ārējie apstākļi vispār . . . . . 37.
  2. Ārējie apstākļi atsevišķi . . . . . 40.
    - a) Audzināšana
      - α) Tieša izaudzināšana par noziedznieku . 40.
      - β) Netieša audzināšana par noziedznieku . 42.
      - γ) Skola . . . . . 46.
      - δ) Uzraudzības trūkums . . . . . 47.

b) Ģimenes apstākļi

α) Ārlaulības bērnu un barenu neizdevīgs ģimenes stāvoklis	51.
β) Slimības un neaaskapas ģimenē	58.
γ) Noziedzīgi vecāki	59.
δ) Ģimenes sociālais stāvoklis	62.
ε) Alkoholisms ģimenē	66.
■) Sabiedrības loma noziedzības izcelšanās gaitā	67.
α) Draugu un pazīstamo iespaids	67.
β) Lielpilsētas iespaids	70.
γ) Darba vietas iespaids	71.
d) Literatūras, teātra, kinoteātra iespaids	73.

c. S l i d z i e n s.

Antisociālas tieksmes no- ved pāe noziedzības, ti- kai pastāvēt ārējām ietek- mēm	76.
--	-----

A. I E V A D S.

N o z i e g u m u   c ē l o ņ i   v i s p ā r.

Mūsu laikos, kad paceļas balsis par vienotu tautu, kas spējīga radīt sev un atsevišķiem individiem labāku, kultūrālās un materiālās labklājības, dzīvi, kad lielā mērā piegriež vērību jaunatnes audzināšanai, liekas sevišķi no svara apskatīt noziedzīgās jaunatnes rašanās cēloņus. Šis jautājums patiesībā nozīmē to pašu, ko noziedzības rašanās cēloņi vispār. Problēma, par kuru turpmāk būs runa, vienmēr nodarbina zinātnieku prātus, bet neraugoties uz to, noziedzīgas jaunatnes masas vēl arvien klaido visās valstīs itkā nenovēršama slimība. Bet ja tā ir slimība, tad taču vismaz jāmēģina to arstēt. Ja cilvēku tieksmes ir noziedzīgas, resp. slimīgas, tad jācenšas tās izkaust, un otrkārt, ja ārējie apstākļi rada noziedzniekus, tad arī jālūko tos novērst.

Jēdziens "noziedzīgas tieksmes" noved mūs uz domām, ka ir cilvēki, kam vispārī piemīt zināmas iedzimtas īpatnības, no kurām dažas uzskatāmas kā noziedzīgā rakstura saknes, resp. cēloņi. Stājoties pie mūsu samērā sarežģītās problēmas atrisinājuma, rodas jautājums, vai tiešām tieksmju nozīme ir tik liela, ka viņas itkā ar cēloniskas sakarības nepieciešamību

spiež cilvēku, kurā atrodas noziedzības dīgļi, vienmēr uz noziedzīgi-antisociālu izturēšanos, tā ka šeit ar ārēju ietekmi cilvēka noziedzīgo raksturu grozīt nevar, vai arī otrādi, mūsu sabiedrības ārējie līdzekļi, piem. audzināšana, spēj, ja ne galīgi, tad tomēr daudz maz iznīcināt vai mīkstināt šīs noziedzīgās īpatnības 1)?

Neapšaubāms ir tas, ka tieksmes no vienas puses un ārējie apstākļi no otras puses atstāj lielu iespaidu uz cilvēka rakstura izveidošanu. Bet kam ir lielāks spēks? Kurš kurū pārvar? Šis jautājums diezgan grūti izšķirams, un galvenā kārtā pie pieaugušiem noziedzniekiem tas gandrīz nemaz nav atrisināms, jo šeit bieži pat neiespējami konstatēt robežas, kur sākas rakstura, un kur vides iespaids. Citādāk tas ir - pie noziedzīgās un pamestās jaunatnes. Kamēr cilvēka raksturs vēl nav pilnīgi attīstījies, tas vēl ir lokāms, gluži tāpat kā jauns stāds, kādēļ to var dažādi veidot. To vērā ņemot, izrādās, ka taisni zīmējoties uz noziedzīgo jaunatni ārējie apstākļi atstāj vislielāko iespaidu visīsākā laikā 2).

---

1) Iedzimtības viedokli kā pirmais itāļu zinātnieks Čezare Lombrozo (Cesare Lombroso) lietojis savā grāmatā: *L'uomo delinquente in rapporto all'antropologia, giurisprudenza ed alle discipline carcerarie* (1871.-1876. g.), izceļot galvenā kārtā antropoloģiskos noziedzības cēloņus. Vēlākos pētījumos viņš savus uzskatus diezgan lielā mērā grozījis, tā jau minētā darba tulkojumā: *L'homme criminel, etc.*, 1894.g. Pret Lombrozo vācu pētnieks Ašafenburgs uzsvēra, ka cilvēks nedzimst kā noziedznieks, bet ka viņam ir tieksmes, kas var viņu

Lūk kādēļ taisni analizējot ārējo apstākļu iespaidu uzskaidro-
natni, mēs varam gūt pārskatu par šo apstākļu lomu un nozīmi
attiecībā uz noziedzīgo psichi vispārī 1).

Ikvienam noziegumam par pamatu ir dažādi iemesli un cēlo-
ņi, kas savā starpā tik cieši saistīti, ka bieži vien nav
iespējams konstatēt, kas no tiem taisni pamudinājis pastrā-
dāt noziegumu. Dažreiz mums liekas, ka noziegumu radījis
viens motīvs, kas tomēr patiesībā ir visnenozīmīgākais.

Bet kas tad ir tieksmes, un kas ir ārējie apstākļi? Turp-
mākā analizē tādēļ mans uzdevums būs noskaidrot tieksmju
un ārējo apstākļu jēdzienus un to lomu jaunatnes noziegumos
atsevišķi, un beidzot, nonākot katrā jautājumā pie noteikta
rezultāta, stādīt tos pretim vienu otram, tādējādi salīdzī-
nāšanas ceļā gūstot pārskatu, kam lielāks svars. Iegūtais
rezultāts būs arī mana darba atrisinājums.

Tieksmes ir cilvēka iekšējo motīvāciju, apdavinātības

---

zināmos apstākļos viegli novest pie nozieguma pastrā-
dāšanas. Katrā ziņā viņš ir tajos uzskatos, ka tieks-
mju kopība ir pirmatnējais (primārais) cēlonis ik-
katrii noziedzīgai vai prettiesiskai darbībai. Šo uz-
skatu Ašafenburgs aizstāv savā grāmatā: Das Verbrechen
und seine Bekämpfung, 1923.g., 3. sēj., 226. lpp.

- 2) Šo uzskatu aizstāv sevišķi Eigens Šveicērs (Eugen
Schweizer), Die Ursachen der Kriminalität und der Ver-
wahrlosung bei Kindern und Jugendlichen, 1933.g., 11. lpp.
- 1) Jaunā pedagogiski orientētā kriminālzinātne uzsvē-
taisni ārējo apstākļu, vides iespaidu uz jaunatnes
kriminālītāti. Kaut gan arī šā virziena pētnieki ne-

dzinekļu, temperamentu, gribas un rakstura kopība. Tiekmes var būt normālas un nenormālas. Bet sakarā ar to rodas jautājums, kas ir normālas un kas ir nenormālas tiekmes, jeb citiem vārdiem: kas vispār ir normāls, un kas nenormāls? Diemžēl zinātnē nav vispār pieņemtas normālītātes definīcijas. Tas savukārt izskaidrojams ar to, ka grūti novilkt robežu starp šiem abiem tieksmju veidiem, t.i., grūti noteikt, kur beidzas normālītāte un kur sākas nenormālītāte, jo starp tām atrodas zināma josla, kuŗa līdz šim vēl nav izpētīta; pa daļai arī nemaz nav iespējams to darīt. Bieži vien ir cilvēki ārkārtīgi apdāvināti, pat kultūras progresa nesēji, bet tajā pašā laikā viņi uzrāda tiekmes, kuŗas mēs par normālām apzīmēt nevaram. Ņemsim par piemēru visizcilākos mūziķus, dzejniekus u. t. t.; pa lielākaļ daļai pie visiem var konstatēt nenormālītātes pazīmes 1).

Normālītātes jēdziens īstenībā atkarājas no noteikta laika perioda; tas, kas vienā sabiedrības dzīves posmā liekas

---

aizmirst tiekmes kā iedzimtības parādību, kas var novest pie noziegumu pastrādāšanas, viņi tomēr piegriež galveno vērību apkārtnes apstākļiem, videi un sociālām stāvoklim, jo tikai šo ārējo nozieguma cēloņu ievērošana var novest pie labvēlīgiem rezultātiem maz- un nepilngadīgo noziedzības apkarošanā. Par šo uzskatu pārstāvjiem uzskatāms vairākums moderno pētnieku; mināmi ir: O. Menkemelers (Mönkemöller), Zur Kriminalität des Kindesalters, Archiv f. Kriminalanthropologie, 40. sēj.; H. V. Grüle, Die Ursachen der jugendlichen Verwahrlosung und Kriminalität, un Šveicers, cit. grām.

1) Sīkāk šos apstākļus izpētījs Lombrozo vairākos darbos.

normāls, citā laikā, grozoties sabiedriskai iekārtai, ierašām, materiāliem apstākļiem un vispār dzīves veidam, izliekas mums par nenormālu. Tādēļ, cenšoties uzstādīt normālītātes jēdzienu, mēs to varam darīt tikai relatīvi. Normālītāte tā tad būtu zināma cilvēka dzīves perioda uzskatu mēraukla par dzīves veidu. Tās pretstats ir nenormālītāte. Tā tad, kas nespēj ienemt kādu stāvokli vispārējā sabiedriskā organismā, nevar pielāgoties tā prasībām - tas ir nenormāls, tam piemīt nenormālas tieksmes. Pēdējas bieži vien spiež cilvēku uz antisociālu izturēšanos, resp. uz noziedzīgiem nodarījumiem 1).

Vispirms psihiātri 2) uzsver, ka šīs nenormālās tieksmes esot slimības pazīmes, un aizstāv uzskatu, ka nenormālus individuus vajadzētu ievietot ārstēšanas iestādē, bet gan ne cietumā. Bet tas novestu pārāk tālu, jo nevar taču visus noziedzniekus atzīt par slimiem, un tādā kārtā atteikties no soda piemērošanas. Kriminālpsichologs, Roberts Zomers

---

Vispazīstamākie starp tiem ir "Genie und Irrsinn", "Genie und Entartung" (vācu tulkojumā iznākuši grāmatu krājumā: Reclams Universalbibliothek).

- 1) Sal. sevišķi Grüle, cit. grām., 183.-200. lp. Viņš lielā mērā balstās uz Menkemelera rezultātiem, kurus viņš var tikai pastiprināt ar saviem pētījumiem Flehingas (Bādene) mazgadīgo noziedznieku kolonijā. Menkemelers izceļ vairāk psihiatrisko viedokli, bet Grüle vispārīgo garīgo attīstību (intellektu: apdāvinātību un zināšanu, aktivitāti (temperamentu), darbības un reakcijas veidu.
- 2) Kā pārstāvji mināmi Karls Birnbaums, Kriminalpsychopathologie, 2. izd., 1931. g., un pa daļai, Zomers, sal.

(Sommer) 1), kurš gan piekrīt tam, ka šādi noziedzīgi tipi bieži vien ceļas no ģimenēm, kur mājo gara slimības un dē-generācija, tomēr šīs noziedzīgās tieksmes atšķir no slimī-bām. Viņš norāda uz to, ka noziedzīga individa darbībai pie-mīt savādība apmierināt savas tieksmes uz vispārības rēķina, pretēji vispārības interesēm un gribai, pie tam šeit nav ie-spējams konstatēt slimības kritēriju, t.i. individa ciešanas un no tām radušos kaitējumus viņam pašam. Tāpēc arī visus bērnus ar antisociālām tieksmēm nevar atzīt par slimiem, pat tad ne, kad viņi ir kādas ģimenes locekļi, kur valda gara slimības. Tikai tad, kad psihiskā stāvoklī, no kuŗa darbība ceļas, konstatējamas individa ciešanas un kaitējumi, drīkst runāt par slimību.

Runājot par noziedzīgām tieksmēm, jāsaka, ka šīs pēdējās visvieglāk saskatāmas pie jauniem individiem. Šis fakts sa-vukārt izskaidrojams ar to, ka bērns - pretēji pieaugu-šam - nespēj apslēpt savas tieksmes. Ja bērnam piemīt tieksme "zagt", tad viņš to dara, nesaprazdams savu rīcību, kādēļ viņš arī nesaprot, ka tas ir jāapslēpj. Jāsaka, ka taisni zādība visbiežāk konstatējama pie jaunatnes 2). ŠI

---

nākošo piezīmi.

- 1) Kriminalpsychologie und strafrechtliche Psychopathologie, 1904.g.
- 2) Sal. Šveicers, cit.gr., 47., 51. lp. V. Šterns (W. Stern), Die Psychologie der frühen Kindheit, 1927.g., šo jau-natnes deliktu sauc pat par "Alltagslaster".

tieksme pat konstatējama pie bērniem un jaunekļiem, kas dzīvo labos materiālos apstākļos. Ņemsim piemēru: 9 gadus vecais A. Viņš audzināts labos apstākļos. Viņš apmeklē skolu, labi mācās, bet pārnākdams mājās, katru dienu atnes no citiem skolniekiem nozagtas spalvu kātis, burtnīcas un taml. lietas. Vecāki sākumā to neievēro, vēlāk viņu pamāca to nedarīt un tajā pašā laikā brīnās, kā viņu bērnam radusies šī tieksme. Sākas stingra uzraudzība, kas nedod nekādus panākumus. Bērns aug, un jo vairāk viņš sāk saprast priekšmetu vērtības, jo vairāk viņā pastiprinās arī tieksme zagt vērtīgākas lietas. Vecāki spiesti aizsūtīt bērnu nepilngadīgo kolonijā, uz Irlavu.

No šī piemēra varam secināt tikai to, ka bērna dvēselē pastāv tāda bīstama tieksme, bet no kurienes tā radusies, to grūti var konstatēt, jo apstākļi bijuši labi, priekšteči bijuši godīgi cilvēki, un tomēr bērņā šī tieksme pastāv. Varbūt šī - tā sakot - mīkla jāatrisina no Lombrozo teorijas viedokļa, ka individa psihofiziskā struktūra rada noziedzīgas tieksmes. Uz šā pamata sevišķi Ašafenburgs izveidojis savu mācību par noziegumiem 1). Bet šis jautājums noteikti un eksakti nemaz nav atrisināms. Vienīgais, ko mēs varam

---

1) G. Ašafenburgs (Aschaffenburg), Das Verbrechen und seine Bekämpfung, 5. izd., 1923. g., 220. un t. lp. Zomers (Sommer) cit. grām. seko šiem uzskatiem, sal. 2. lp. 5. piez.

konstatēt, ir tas, ka noziedzīgai tieksmei piemīt tendence ar gadiem augt, un jo vecāks bērns kļūst, jo vairāk tā pastiprinās viņā 1).

Meklējot nepilngadīgo noziedznieku izcelšanās un to darbības (noziedzumu) cēloņus, mums jāuzsver, ka šis mūsu uzdevums apgrūtināts divu iemeslu dēļ. Pirmkārt noziedzību cēloņi - katrā atsevišķā individuā visi apstākļi (iedzimtības un vides parādības) tik lielā mērā sarežģījas un krustojas, ka nav iespējams visus kopā ievērot; mums jāiztiek ar galveniem. Otrkārt paši noziedznieki vislabāk varētu dot izziņas par savu noziedzīgo darījumu cēloņiem, ja viņi nebūtu - noziedznieki. Galvenās cietumu valdes statistika šē klusē; valsts statistiskās pārvaldes gada grāmatās tikai 1925., 1926., 1927. g. atrodam ziņas par šo jautājumu, bet tikai attiecībā uz v i s i e m (t. i. arī pilngadīgiem) ieslodzītiem. Par iemesliem minēti:

	1925. g.	1926. g.	1927. g.
Nabadzība	12,02%	8,89%	8,24%
Mantkārība	34,83%	34,67%	35,21%
Ienaidis	3,17%	3,35%	3,93%
Greizsirdība	0,29%	0,23%	0,29%
Alkohola iespaids	7,82%	7,55%	7,02%
Vieglprātība	7,04%	4,33%	2,99%
Citi (nezināmi)	41,87%	40,98%	42,32%

Protams, nevar attiecināt šos datus arī tieši uz nepilngadīgiem.

1) Mialane, La criminalité juvénile

Op. ?

dīgiem noziedzniekiem, jo tanīs darbojas citas tieksmes un citāda apstākļu novērtēšana, bet galvenos vilcienos divi fakti būs neapstrīdāmi: vispirms, ka arī maz- un nepilngadīgo noziedzību cēloņi būs pa lielākai daļai (vairāk nekā 40%) nabadzība un mantkarība, un tad, ka pie tikpat lielu procentuālu skaitļu (apm. 40% noziedznieku) nav iespējams noskaidrot noziedzības cēloņus.

Tomēr balstoties uz šiem trūcīgiem datiem un ievērojot visus apstākļus, kas veicina noziegumus vispār, izlietojot speciālistu-pētnieku atzinumus un ikdienas tiesu un pedagoģisko praksi, varam gūt skaidrību par lomu, kas piekrīt iedzimtām tieksmēm un ārējiem apstākļiem kā noziedzīgās jaunatnes rašanās cēloņiem.

B. GALVENĀ DAĻA.

I. Antisociālas tieksmes, kas
spiež bērnu uz noziegumu.

a) Tieksme uz piesavināšanos.

Pamatīgi pētījumi rādījuši, ka bērns, blakus viņam piemītošām sociālām tendencēm, izrāda noteiktu antisociālu izturēšanos 1). Tā viena no svarīgākām antisociālām tendencēm un tieksmēm bērna dvēsele ir viņa tieksme piesavināties svešas mantas. Neievērojot nekādus kaveklus, bērns cenšas visu to, kas viņam patīk, iegūt savā īpašumā, jo viņam nav nekādas jēgas par cita cilvēka īpašumtiesībām.

Jau pirmajā dzīves gadā bērns ķer pēc lietām savā tuvākā apkārtnē; pēc dažiem mēnešiem arī dzīva jau izteicas spilgtākā veidā 2). Jāsaka, ka šādu tieksmi varam atrast gandrīz pie katra normāla bērna, bet tur, kur vēl pievienojas sevišķi izteikta egocentriska izturēšanās un patmīlība, šī tieksme piesavināties svešu īpašumu jau uz šīs pakāpes var kļūt tik stipra, ka bērns pārkāpj sveša īpašuma robežas.

---

1) V. Šterns, Psychologie der frühen Kindheit, 1927.g., p. Šveicers, Ursachen der Kriminalität etc., 15.lp.
2) Sal. Šveicers, cit.gr., 47.lp. 1.piez.

Bez šaubām visi cilvēki ir patmīlīgi un dzimuši egoisti. Visi bērni, vienalga no kādas sabiedrības tās nāk, ir egoisti. Visu viņu darbību vada paša "es" intereses, un domas par citā cilvēka interesēm viņiem ir svešas. Kad bērns atrod pie drauga kādu glezniņu, kas viņam patīk un ko viņš katrā ziņā grib iegūt savā īpašumā, viņš to mēģinās sasniegt visādiem līdzekļiem, nedomādams par šīs lietas īpašnieku. Ja audzināšana neierobežo šos patmīlīgos instinktus, neliekot viņiem nekādus šķēršļus, tie spēj novest pat līdz nozieguma pastrādāšanai. Bērna patmīlība attīsta veiklas viltības: pēc kādas lietas paņemšanas bērns apslēpj notikušo un, lai panāktu savu personīgo drošību, pielieto dažādus melus un viltības. Pašā sākumā bērns ir instinktīvi patmīlīgs, savas jaunības un miesiskās nespējas dēļ, vēlāk jau aiz prāta iemesliem. Visai jaunā noziedznieka patmīlība un egocentrisms var izpausties samērā vieglā un mazāk vainīgā formā, piem. nenozīmīgās zādzībās, bet ar noziedzīgā bērna augšanu arī šīs īpašības pieņem šaubīgākus izpausmes veidus.

Sākumā bērns vērs savu uzmanību vienīgi uz ēdamām lietām, tikai saldumi, augļi un taml. lietas liekas viņam pievilcīgas, un šie bērna tieksmes atrod izdevīgu darbības lauku jau vecāku mājā. Skapji un pieliekamas istabas kārumniekam dod iespēju neapsargātos momentos apmierināt savu kāri.

Vecākajam bērnam jau zināma naudas vērtība un blakus

saldumiem viņš jau sāk piesavināties mazākas naudas summas, izlietojot pēdējās dažādu vajadzību apmierināšanai. Katram bērnam daudz un dažādu vēlējumu - un jo nabadzīgākos apstākļos viņš atrodas, jo lielāki - uz kuŗu apmierināšanu godīgā ceļā viņš nevar cerēt, tāpēc viņš cenšas sasniegt savu mērķi ar dažādu līdzekļu palīdzību. Pa dienu vecāki sūta savus bērnus izdarīt dažādus iepirkumus, pēc atgriešanās viņi aizmirst atprasīt pārpalikušo naudu. Ar to bērnam atklājas izdevīgs naudas avots, kuŗu viņš mēģina patsāvīgi izlietot. Ja bērnam tādā veidā vienreiz laimējies, viņš vajadzības gadījumā meklēs līdzīgu izeju. Kļūdams arvien drošāks un arī viņa vēlējumiem pieaugot, viņš centīsies pēc lielākām apmierināšanas iespējamībām. Ar vīrišķīga spēka atmodu un lielākiem piedzīvojumiem šī zaglīgā tieksme jau vērsta uz lielākām naudas summām un vērtīgākām mantām. Šādos gadījumos vecāku pamācības un audzināšanas trūkums noved pie tā, ka bērns vēlāk zog pie radniekiem, un beidzot, lielā mērogā 1). sevišķi nozīmīgi ir tās zādzības, kuŗas bērns pastrādā skolā: zaglīgo tieksmju neievērošana ir bieži cēlonis, ka vēlāk bērns kļūst par zagli 2).

-
- 1) Ļoti zīmīgi piemēri bieži sastopami Grūles grāmatā, sal. 77.dzīves gaitu, 382.lp.
  - 2) Labs piemērs, starp citu, Grūles grāmatā, 59.dzīves gaita, 357.Lp. - Zaglīgas tieksmes visvairāk sastopamas pie ļaundabīgiem skolas zēniem, pie meitenēm retāk, sal. Gregors-Foigtlandere (Gregor-Voigtländer), Charakterstruktur verwahrloster Kinder, 23.lp.

Vispār šī tieksme top stiprāka un attīstītāka, jo vecāks bērns kļūst un jo vairāk tas padots zināmām ārējām ietekmēm. Tā, piem., paši vecāki var sekmēt šo instinktu attīstību, izlietojot tos savām personīgām vajadzībām, kas sevišķi notiks tad, kad paši vecāki ir noziedznieki, vai kad trūkums ir liels. Arī vecāku kūtība un nevižība bieži vien iznīcinā labos dīgļus, kas guļ bērna dvēselē, un, savu iedomu vadīti, saudzē un pat pavairo jaunās dzijas un tieksmes.

Šī tieksme sevišķi aug augumā, ja bērns dažādu iemeslu dēļ atstāj vecāku mājas, ceļā satiekas ar piedzīvojušiem individiem un zagļiem, kuri viņam māca savu peļamo nodarbošanos. Apskatīsim vēl citu gadījumu: zēns, pēc izdarītas zādzības notiesāts, atgriežas pēc soda izciešanas atkal mājās. Nav jāšaubās, ka viņu uzņems ne visai labvēlīgi, visi mēģinās no viņa izvairīties, šaubu gadījumā visas aizdomas būs vērstas uz viņu, un bez tam neviens cilvēks negribēs viņam iegādāt nodarbošanos 1). Vai varam brīnīties, ka zēns atkal atgriežas pie noziedzīgās darbības, lai sagādātu sev uztura iespējamības? 2)

Mums nevajag aizmirst, ka mantu piesavināšanās tieksme bērnos dabīgi, bioloģiski izskaidrojama 3). Nebūdam vēl

---

1) Piemērs pie Grūles, cit.gr., 97.nr.410.lp.

2) Arī šē spilgti redzams ciešais sakars starp tieksmēm un ārējiem apstākļiem noziedzīgas personas izcelšanās gaitā.

3) Par šo tieksmju iekšējo struktūru sal. Gregor-Foigt-

spējīgs vest patstāvīgu dzīvi, viņš sāk dzīvot uz cita rēķina. Tāpēc, lai šī antisociālā tieksme neattīstītos un neizpaustos noziedzīgā darbībā, vispārības interesēs tiek prasīti spēki, kuŗu uzdevums cīnīties ar šo antisociālo tendenci. Bērnam jāsaprot, ka pāri personīgām prasībām uz kādu lietu pastāv vēl citas, vairāk attaisnotas tiesības, ar kuŗām vispirmajā kārtā ir jārēķinās. Arī tur, kur šī tieksme diezgan stipra, attiecīga audzināšana un disciplīna un, vajadzības gadījumā, arī speciāli šim nolūkam ierīkotas iestādes spēš - ja arī ne pavisam, tad tāmēr pa daļai - to apkarot.

b) T i e k s m e   u z   v a r d a r b ī b u .

Bez šīs tieksmes uz sveša īpašuma piesavināšanos, daudziem bērniem piemīt vardarbības vai brūtālītātes instinkts, kuŗš savu izpausmes veidu atrod miesas un mantas bojājumos, kā arī dzīvnieku mocīšanā. Ferriāni 1) pat saka, ka viena no varenākām jaunatnes antisociālām tieksmēm ir šī brūtālītātes tieksme. Sevišķi tas jāsaķa par zēniem, jo tie piedzimstot itkā ar nežēlības jūtām un dabīgu pamudinājumu uz vardarbību 2). Ir arī iespējams, ka šeit spēlē lomu vēl fizio-

---

lendere (Gregor-Voigtländer), cit.gr., 6., 23., 24. lp.

1) Grāmatā: Minderjährige Verbrecher, vācu tulkojums izd. Alfreda Rūhemana (Ruhemann), 1896.g.

2) Sal. Gregors-Foigtlenderē, cit.gr., 5. lp. - zīmīgs piemērs meitenes nežēlībai pie Šveicera, cit.gr., 96. lp.

loģiskie momenti 1). Dažam zēnam pievilcīgs izrādīsies nazis, ar ko viņš var apmierināt savas nežēlīgās tieksmes.

Ferriāni 2) mums tēlo tādu gadījumu: Divi zēni A un B (10 un 11 g. veci) ienīst viens otru. Mazais B uzkāpj uz kādu koku, kādas upes tuvumā, kamēr otrs A, to redzēdams, sāk viņu apsviest akmeņiem. Pirmais ir spiests nokāpt un kad viņš atrodas uz zemes, A viņam metas virsū un ievaino viņu ar kādu rungu tik stipri, ka B pēc dažām dienām nomirst.

Šinī zēnā A skaidri redzams brūtālītātes instinkts, kurš, tīkdamies pēc apmierinājuma, par savu upuri sev bija izvēlējis savu mazo ienaidnieku 3).

Šīs tieksmes pamatā guļ mocīšanas un postīšanas dzīpa. Psihiātriskā zinātne nosaukusi noteiktas šīs kaislības formas par "sadismu", tāpat viņa arī aizrādījusi uz ciešu sakaru starp postīšanas un seksuālām tieksmēm, ko pēdējā laikā sevišķi pasvītrojis psycho-analitiķis Freids (Freud). Vardarbības akts nevien spēj izsaukt seksuālu sajūtu, bet var pat stāties paša dzimuma akta vietā, par ko liecina

---

1) Sal. Grūle, cit.gr. 258.lp. Ievērojami ir, ka brūtālītātes tieksmes parasti izpaužas tikai pēc skolas beigšanas, tā tad laikā, kad pubertātes dzīvas uzmodina līdz šim snaudošās nežēlības tieksmes.

2) Cit. gr. 24.lp. C

3) Citi piemēri: Grūle, 73.dzīves apraksts, 377.lp.; Šveicers, 96.lp.

daudz slepkavības gadījumu, kuriem par iemeslu nav bijis nekāds materiāls vai līdzīgs pamats, bet kuŗu pamudinājums meklējams vienīgi izdarītāja seksuālās dzīvēs.

Izpostīšanas pēdas atrodamas pie visiem normāliem bērniem. Savu rotaļu sadauzīšana sagādā ikkatram bērnam apmierinājumu, kaut arī viņš vēlāk pats aprauda drupas. Tāpat arī citas lietas kļūst pievilcīgas tikai tanī momentā, kad viņš tās spēj apgāzt. Arī pieaugušam šīs jūtas nav svešas, arī viņam dažreiz vajadzīgs cilvēks, dzīvnieks vai lieta, lai izlietu savas dusmas.

Blakus šādām fiziskām mokām vēl pazīstama dvēseles spīdināšana, kuŗa izpaužas, piem., ķircināšanā vai ironizēšanā, un kuŗa piemīt sevišķi sievietēm kārtai 1). Ja fiziskā vardarbība raksturīga zēniem, dvēseles mocīšana - meitenēm; brutālītes vietā šē stājas ļaunprātīgā viltība, kuŗa ceļas no viena un tā paša avota - no mocīšanas un apvainošanas tieksmes. Šādi tipi atrod gandarījumu apvainot nevainīgas personas, lai tikai sagādātu tām rūpes un sāpes,

---

1) Sal. tabeli pie Gregora-Foigtlanderis, 27. lpp. Izpostīšanas tieksme sevišķi izpaužas pie ļaunprātīgiem skolas bērniem (11,5%), mazāk pie nepilngadīgiem, kas jau atstāja skolu (5,7%). Pie meitenēm attiecīgie skaitļi ir 7,6 resp. 4,0%. - Nežēlības (dzīvnieku mocīšanas tieksmes atrodas pie zēniem divreiz tik bieži kā pie meitenēm (18,1 un 15,6 pret 8,7 un 8,1%). - Otrādi tas ir ar ironizēšanas tieksmi (pie meitenēm 28,4 un 24,3%, pie zēniem - 16,0 un 14,4%).

jo viņiem visiem, blakus mocīšanas dziņām, piemīt nežēlīga ma jūtas, kuŗas var iegūt ievērojamu pakāpi.

Šāds instinkts piemīt daudziem individiem, bet viena ļaužu daļa prot mākslīgi apslēpt šīs savas antisociālās tieksmes. Šo rezultātu parasti sasniegusi kārtīga un stingra audzināšana, iedarbodamās jau no agrās jaunības. Kur šīs ietekmes trūkst, tur tieksmēm atstāta brīva vaļa un tur viņas apmierināšana nerēķināsies ar citiem cilvēkiem, bet taisni otrādi - redzēdama baudu izjūtā savu vienu vienīgo mērķi, tieksme būs visstiprākais dzinējs uz asiņaina nozieguma pāstrādāšanu.

c) K l a i d o n ī b a s t i e k s m e .

Bez tieksmes uz piesavināšanos un vardarbību konstatējama vēl klaidonības tieksme, kuŗa daudzos gadījumos izvēršas par noziegumu un pārkāpumu sākumu.

Arī normālam bērnam dziņa "attālināties no mājām" nav sveša 1). Šī attālināšanās nav nekas bīstams vai aizdomīgs, nav arī apzināta bēgšana no vecāku mājas vienmuļības, bet vienkārši izskaidrojama ar bērna dziņu pēc jauniem iespaidiem, jauniem apstākļiem un jauniem piedzīvojumiem.

---

1) Šveicers, cit.gr., 30.lp. Šīs tieksmes izveidošanās videi ir sevišķi liela nozīme.

Jaunu nozīmi šī klejošanas kāre iegūst pubertātes laikā, sevišķi kad jauneklis, gribēdams atbrīvoties no agrākām saitēm, satiek audzinātāja pusē kavēklus brīvai attīstībai. Divi motīvi izskaidro aizskriešanos: 1. neapmierinātība ar pastāvošo situāciju un 2. dzīva pēc jaunā un nezināmā. Pirmā gadījumā bērnam bieži vien nav nekāda noteikta mērķa, viņš zina tikai vienu - atbrīvoties no agrākās dzīves 1). Trūkstot pašpalāvībai un enerģijai, viņš nekur nevarēs ierīkoties. Sekas būs pastāvīga darba vietas maiņa un izvaišanās no dzīves uzdevumiem 2). Otrā gadījumā turpretim jauneklis, ticēdams saviem spēkiem, aiziet pasaulē ar noteiktu nolūku meklēt dēkas 3). Uz to viņš daudzos gadījumos pamudinājušas grāmatas ar šaubīgu saturu 4).

Tā arī dažus gadus atpakaļ avīzēs bija ievietots ziņojums par kāda zēna apcietināšanu mežā un viņa pārvešanu mājās. Mazais bēglis bija nodomājis izceļot uz Ameriku, un no šī sava mērķa viņš neatteicās. Pie vecākiem viņš ilgi nepalika, bet kopā ar dažiem draugiem nolēmj izvest savu plānu, iegādājot sev vajadzīgos līdzekļus zādzības ceļā.

-
- 1) V. Hofmanis (Hoffmann), Die Reifezeit, 1926.g., 106.lp.
  - 2) Tā izturējās gandrīz visi mazgadīgie Flehingas kolonijā. Grūle gan uzskata klaidonību viņas noteiktā formā par psihopatoloģisku parādību, sal. 220.lp.
  - 3) Šeit pieder arī nepilngadīgo laupītāju bandas. Plašs attēlojums pie Grūles, 142.lp., pēc Šustera-Bonneta.
  - 4) Latvijā šini ziņā apstākļi pēdējā laikā lielā mērā uzlabojušies. Sevišķi Rīgā jūtamu iespaidu ir atstā-

Bet arī šoreiz pasākums neizdevās. Polīcija, kurai par zēnu pazušanu bija ziņots, tos atkal saķēra un nogādāja atpakaļ pie vecākiem.

Šinī, kā arī līdzīgos gadījumos, dēku kāre pamudina zēnus apvienoties pat veselās bandās, lai pasaulē izsauktu izbrīnu, līdz kamēr polīcija tos notver un viņu varonīgo dzīves gaitu aptur. Tomēr nevar būt šaubu, ka daudzi jaunekļi, padoties savai tieksmei pēc dēkainiem pārdzīvojumiem, nokļūst slide-nā ceļā un paliek par noziedzniekiem visu mūžu.

Katrā ziņā, cik izplatīta ir bērnu neierašanās skolā, nepārnākšana mājās, apkārtklejošana! Daudzi jaunekļi dod tādai dzīvei priekšroku, jo nesajūt nekādu saistību ar sabiedrību, kurā viņi izaugaši. Tas sevišķi sakāms par tām ģimenēm, kur vecāku interesēs nav vērstas uz saviem bērniem. Šeit būtu mināmi vecāki - dzērāji, ubagi un t. t., kuri, nerūpēdamies par savu bērnu labklājību, dod tiem iespēju apkārt vazāties pēc patīkas. Giti bērni atkal, nespēdami pielāgoties līdzšinējiem apstākļiem un kārtīgai dzīvei, mēģina atbrīvoties no tās, aizejot no savas apkārtnes, t. i. vecāku mājas. Katru dienu skolāiet, katru dienu pārnākt mājās, tas

---

juši attiecīgie likumi, sevišķi likums par jaunatnes pasargāšanu no sēnalu un nekārtības literatūras (Lik. kr. 1927.g./74.), lai gan joprojām lepojas izdevumi, kuri nekādā ziņā nav derīgi jaunatnei. Par iespiesto vārdu kā noziedzību veicinātāju sal. tālāk 73. lp.

prasa jau zināmu disciplīnu, bet šāda šiem bērniem nav iespējama. Viņu raksturs viņus dzen prom, viņi labāk uzturas mežā nekā ierodas kārtīgi mājās.

Vēl otrs faktors atrodams šīs kļaidonības tieksmes pamatā, un proti: slinkums. Neskatoties uz to, jaunam darba ienaidniekam ir dabīgas un mākslīgas vajadzības, kuŗi tiecās pēc apmierināšanas, bet kādā veidā sasniegt šo mērķi? Šeit zādība un ubagošana atver plašu darbības lauku, viņas kļūst par kļaidona uzticīgiem paņēmiem.

Skaidru pierādījumu sacītam mums sniedz jaunās B. dzīves gaita. Meitene dzimusi diezgan turīgu zemnieku ģimenē, kur viņai labi klājās. Skolā viņa nelabprāt mācījās, sakarā ar ko arī nekāda progressa nevarēja konstatēt, rakstīšana un lasīšana viņai sagādāja lielas grūtības. Viņa izrādīja pretešību visvieglākiem darbiem. Bieži viņa sacīja, ka viņa esot slima, lai tikai nebūtu spiesta uzcelties. Saprotams, ka visu šo iemeslu dēļ viņa rāja, bet tas atkal viņai nepatika un tāpēc, lai nedzirdētu pārmetumus, viņa aizskrieja prom. Veselu mēnesi par viņu nekas nebija dzirdams. Viņa vazājās apkārt un pārtika no ubagu dāvanām. Pēc mēneša viņa atgriezās vecāku mājās. Bet viņā nekādas pārmaiņas nav konstatējamas, tāpēc vecāki viņu aizsūtīja uz pilsētu, kur viņa kļuva par bērnu meitu. Sākumā izlikās, itkā varētu sagaidīt sekmes, bet

pēc kāda laiciņa iesākās tā pati vecā dzīve. Viņa vairs neievēroja savus pienākumus, nekopa bērnus, lai gan dzirdēja par to daudz pārmetumu, bet tie izsauca viņā tikai spītību, sakarā ar ko viņa atstāja vietu. Viņa atkal sāka vazāties, izlūdzot ubagu dāvanas un zogot šur un tur dažādas mantas, līdz kamēr policija viņu arestē un ievieto cietumā 1).

Šinī tipā skaidri konstatējama no slinkuma cēlusies tieksme uz klaidonību. Šī īpašība neļauj viņai strādāt, bet viņu dzen nepieciešami uz pārkāpumiem.

Bērniem vispār piemīt dabīga tieksme uz slinkumu, un bez sevišķiem pamudinājumiem, dāvanām vai draudiem, tie labprāt nepadodas mācībām, bet kur vēl disciplīnas un uzraudzības trūkst, bērns droši vien padosies laiskumam, kas savukārt novedīs pie ubagošanas un klaidonības, sakarā ar ko sevišķi lielpilsētās veselas ubagu masas klejo pa ielām, liekuļodami miesas trūkumus. Viņiem visiem piemīt noziedzīgas īpašības; nedarbs, pastāvīga vazāšanās, satiksme ar līdzīgi noskaņotiem indivīdiem, visi šie momenti kopā pēti, izveido noziedzīgu personu 2).

Runājot par šo indivīdu grupu, es nevaru nepieminēt prostituētas, jo arī viņas dzen uz šādu nodarbošanos slinkums

---

1) Ferriani, l.c., 40.lp.

2) Zīmīgs piemērs pie Grūles, 33.dz.apr., 324.lp.

un klaidonība. Te paceļas jautājums, vai viņas vispār var pie-
skaitīt noziedzniekiem. Lombrozo tās uzskata par noziedznieku
sevišķu paveidu, bet patiesībā šeit ir izšķirība. Nav jāšau-
bās, ka viņas vieglāk var ierādot noziedznieku starpā, bet
nevar piekrist tam, ka sievietē kā prostituēta eo ipso ir jau
noziedzniece. Stapp noziedznieku un prostituēto ir antropo-
loģiskas attiecības, bet noziedznieka antisociālām tieksmēm
ir citāda fiziognomija. Prostituēta kā klaidone, būdama meln-
ga, slinka, dzērāja, nevar pielāgoties kārtīgai un godīgai
dzīvei, kādēļ viņa sev izmeklē uzturēšanai prostitūcijas ama-
tu. Šīs negatīvās īpašības jau pašas par sevi varētu izsaukt
noziedzīgo izturēšanos, bet svarīgāka ir tā sabiedrība, kurā
prostituētā dabīgi atrodas, jo tā pamācīdama prostituēto jau-
nos noziedzīgos papēmienu, vēl stiprina viņā jau esošas
tieksmes. Kas visiem šiem indivīdiem trūkst, ir sekmīga audzi-
nāšana, stingra uzraudzība vajadzības gadījumā, un disciplī-
na. Tādi bērni, pa lielākai daļai, ceļas no ģimenēm, kur tēvs
vai māte nodarbināti visu dienu, nespēdami kontrolēt savu
bērnu darbību 1). Arī šeit redzam to pašu, ko arī agrāk varē-
jām konstatēt, ka arvien blakus zināmām tieksmēm vēl jāpie-
šķir loma ārējiem apstākļiem, kuri veicinājuši šo tieksmju
attīstību. Daudzos gadījumos, kad valsts sāk vērst savas

---

1) Sal. Šveicers, cit.gr., 113.lp.

skatus uz tādiem individuiem, jau grūti sasniegt labošanu, jo laiks, kad to sekmīgi varēja veikt, pa daļai jau pagājis. To rāda mums daudzas pamestu bērnu dzīvas gaitas. Bērni ievietoti patversmes iestādēs, visādiem līdzekļiem mēģina tikt vaļā, kas viņiem dažreiz arī izdodas. Ja viņus notver un atkal ievieto patversmē, atkārtojas tā pati aina, jo tieksme, kuru pašā sākumā vēl varēja apspiest, pa šo laiku spējusi brīvi attīstīties. Kaut arī visus šos kļaidopus par īstiem noziedzniekiem nevar uzskatīt, tad tomēr jāsaprot, ka noziedzīga nākotne viņus gaida. Viņi neizvairīsies no zādzības, ja ir gadījums, gluži tāpat kā viņi neatturēsies no noziedzīgas sabiedrības. Sākumā viņi darbojas tikai kā palīgi, vēlāk jau patstāvīgi izdarītāji, un no nevainīgā kļaidopa izvērties noziedznieks.

d) S e k s u ā l a s t i e k s m e s .

Es jau agrāk pieminēju, ka starp nozieguma pastrādāšanu un seksuālām tieksmēm var pastāvēt zināma sakarība. Daudzos gadījumos attālākie cēloņi meklējami dzimuma sfairā, un ne tik vien īstie tikumības noziegumi, bet arī citi atrod savu izskaidrojumu vienīgi uz šī pamata. Vulfens (Wulffen) min gadījumus, kur svešas mantas modinājušas bērnos kāri 1). Jau

---

1) E. Vulfens (Wulffen), Der Sexualverbrecher, 1911.g. 28. lpp.

bērnībā dzimuma tieksmes cenšas pēc zināmas apmierināšanas, kuŗu mēģina panākt ar visādu līdzekļu palīdzību. Bērna iekšējais stāvoklis uz tīri seksuāla pamata var sasniegt tādu pakāpi, ka viņš sev vairs neatrod izejas. Iekšēji uzbudinājumi un tumši impulsi, kā vardarbības iespējami dzenuļi, tāpat var veicināt tieksmi uz svešu mantu piesavināšanos, kuŗa ļaunākā gadījumā var kļūt pat chroniska, ar ko sagatavots intensīvs pamats noziegumam. Piedzīvojumi rādījuši, ka lielākie noziedznieki, kas savu kriminālo dzīves gaitu iesākuši agrā jaunībā, ir bijuši seksuālā ziņā stipri uzbudināmi 1). Kamēr vienā grupā, kuŗai regulēta seksuālā satiksme, ievēdusi dzimuma dzīvi normālā gultnē, šie antisociālie instinkti pazūd, otra grupa savu pārmērīgo tieksmju dēļ tiek dzīta uz vienu noziegumu pēc otra, līdz kamēr iestājas paraduma noziedznieku starpā.

Sevišķi būtu jāruna par pubertātes laiku, kuŗa tumši impulsi, kuŗus izsauc jaunekļa dzimuma tieksmes, var sekmēt dažādu vainu rašanos, piem. melus, no kā viegli attīstās krāpšana. Tādi tipi izved vienu krāpšanu pēc otras, vilto vēstules, apliecības un dokumentus 2). Tāpat dedzināšana, izvesta šinī periodā vienlīdzīgi pie zēniem un meitenēm, būtu

---

1) Sommer, Kriminalpsychologie, 107.lp.u.t. - Grūle, 253. lp. atrod, ka seksuālie delikti nav citādi izskaidrojami nekā citi noziegumi.

2) Sal.piemēru pie Grūles. 102.dz.nr. 418.ln.

jāizskaidro vienīgi uz šī pamata. Attiecībā uz noziegumiem, kuri izskaidrojami ar sevišķi stiprām seksuālām tieksmēm, visu zemju dienas laikraksti mums sniedz plašu materiālu. Tā piem., š.g. vasarā ziņoja par šādu notikumu uz laukiem:

Kāds jauns zēns, 14.g. vecs, Jānis, bija pelicis uguni sava saimnieka sētai, bez kaut kāda manāma iemesla. Jānis pats bija vesels un diezgan intelligents zēns. Skolā viņa sekmes bija labas. Mājās viņam nekā netrūka, tomēr viņš tur slikti jutās. Vēlāk viņš pieņēma kalpa vietu, pie saimnieka, kurā viņš ienāda, lai gan viņam tur labi klājās. Bet garīgā ziņā viņš nebija apmierināts, jutās nelaimīgs un vientuļš. Šī neapmierinātība, kurā pamatojas uz seksuālitātes, kā tumšs un neapzināts spēks bija pilnīgi izjaucis viņa psihisko līdzsvaru. Šī nesakārtotā iekšējā dzīve meklēja savu izpausmes veidu kaut kurā gadījumā, un atrada to uguns pielaišanā.

Šeit, tā tad, būtu jauns seksuālā noziedznieka tips, lai gan ne parastā nozīmē, bet tādā, ka viņas noziedzības cēloņi izskaidrojami vienīgi ar individa seksuālām tieksmēm.

Blakus šiem seksuāliem deliktiem - jeb labāk sakot: ar seksuālām tieksmēm izskaidrojamiem deliktiem - sastopam vēl īstus tikumības pārkāpumus 1), kurus tāpat izsauc

---

1) T, I, noziegumi pret tikumību, sal. Šveicers, 98. lp.

pārmērīgas seksuālas dzīves. Seksuālās tieksmes ir zināmā mērā individa garīgās attīstības nesēji: individs uz šī pamata izveido savu gribu un raksturu, savus sociālos, ētiskos un aistētiskos priekšstatus. Pūbertātes laikā jauneklis pārdzīvo stipru nemieru, viņa jūtu pasauli piepilda daudzi un dažādi vēlējumi un priekšstati 1). Tikai ievērojamas garīgās intereses un ietekmes (mūzika, literatūra, izglītoti draugi) spēj atvieglināt fizisko un psihisko spiedienu. Bet tikko šīs ietekmes pārtraucas, un jauneklis atrodas viens pats bez garīgā atbalsta, atkal neapspiestā seksuālītāte paceļ savu balsi un aizpilda apziņu ar priekšstatiem par seksuāliem noziedzīgiem nodarījumiem. Ja šinīs gadījumos, kuri jaunatnē ir ļoti bīstami, vēl pievienojas ārēji momenti, kā piem., izdevīgs gadījums, izvirtuši draugi, alkohola baudīšana, tad pamats kādam noziegumam ir sagatavots. Ja pūbertāte jau labi audzinātiem bērniem sagādā zināmas briesmas, par cik vēl vairāk ir apdraudēti izvirtušo ģimeņu bērni 2). Kamēr pirmā gadījumā laba uzraudzība, prātīga audzināšana un vadība spēj pasargāt bērnu no pārkāpumiem, ierobežojot viņa seksuālo tieksmju dzīvi, otrā gadījumā,

-
- 1) Sal. V. Hofmanis (Hoffmann), Reifezeit, #6. lp.
  - 2) Sevišķi mātes nodarbošanās ietekmē bērnus, sal. Šveicers, 123. lp. Grūles tabele 254. lp. nerāda sevišķi lielu vecāku mājas iespaidu pie tikumības noziedzniekiem. Tomēr daudzi piemēri pie Šveicera, 103. lp. u. t., Vulfena, arī Grūles (85. dz. apr. 391. lp., 96.-409. lp.)

visiem šiem kavēšanas līdzekļiem trūkstot, dzimuma tieksmēm ir dota iespēja brīvi attīstīties un izvēlēties savu izpausmes veidu.

2. P s i c h o p a t i s k o   b ē r n u   l o m a n o z i e d z ī b ā .

Jāuzsver ir, ka visas minētās tieksmes bieži konstatējamas psichopatiskos bērnos 1). Jāatzīst, ka šeit no svāra mazāka vai lielāka mazvērtība, kādam apstāklim jāpiešķir ievērojama nozīme jaunatnes noziedzībā, jo tā padara grūtāku darbības sodāmības saprašanas iespēju. Tāpat nevajag aizmirst, ka šādi psihopatiski bērni viegli ietekmējami. Minimālākais ļauns iespaids viņus spēj novest noziedzīgā ceļā, kamēr pie psihiski pilnvērtīga individa tāds niecīgs iespaids nekādu rezultātu neizsauc; ja pēdējā pavešanai ir vajadzīga vētra, psihopata pavešanai pietiek jau ar mazu vēju.

Noziedzīgā pasaulē psihopatisko bērnu procentuālā daļa ir samērā liela. Tā Grūle (Gruhle) 2) kā arī Gregors-Foigtlendere (Gregor-Voigtländer) 3) nāk pie rezultāta, ka vismaz puse no visiem pamestiem bērniem ir garīgi nenormāla.

-
- 1) Viseksaktākie pētījumi par šo jautājumu atrodami pie Grūles, 184.lp., 267.lp.
2) Cit.gr. 187.lp.
3) Cit.gr. 60.lp.; 7.tab.61.lp.

faktiski procentuālā daļa ir vēl lielāka 1). Galvenām kārtām mums jāievēro, ka šeit apvienojas vairāki atsevišķi defekti: ētisko priekšstatu trūkums, garīga mazvērtība un stipri attīstīta tieksmju dzīve, kuŗas apkaŗošanaī trūkst pietiekoŗa preteŗķības spēka. Œinīs individos sastopami defekti, kas varbūt iegūti gan mantoŗanas ceļā, gan agrā bērniŗā, vēl paŗi par sevi nesaka nekā par Œādā defektu nesēja antisociālo izturēŗanos, jo taisni Œādos tipos izdevīgie - resp. atbilstoŗie neizdevīgie - apstākļi var sasniegt pozitīvus, resp. negātīvus rezultātus.

Par psihopatisko personību būs runa sekoŗā gadījumā: 16 g. vecā R. raksturojas ar vāju gribu, morālistiku mazvērtību un vispār ar psihopatiskām pazīmēm. Tēvs bija dzērājs un nomira, viņai 7 gadus vecai esot. Arī mātei piemīt gara defekti, viņa ir vājprātīga. R. skolā ļoti slikti mācījusies, jo viņa atrodas intelektuālā ziņā uz ļoti zemas pakāpes. Trim personām kopā ir viena vienīga istaba. Māte nav spējīga ietekmēt savu meitu. R. pieņem vairākas vietas pēc kārtas, visās vietās notika mazas nekārtības naudas lietās. Katru dienu viņa gāja deļot un pēc tam vazājās apkārt. Beļdzot viņa atkal pazaudēja vietu, pārnāk mājās, kur labas pārmācības

---

1) Gregor-Foigtlendere nāk pie rezultāta (gr. 61. lp.), ka starp asociāliem bērniem 62% ir psihopati, 32,4% vājprātīgi, un tikai 2,8 psihiski veseli. Starp morālistiski

vietā vēl iegūst stipru atbalstu savai darbībai no mātes pu-
ses.1)

Šeit skaidri redzams, ka blakus psihopātiskai personībai un iedzīmtajai mazvērtībai vēl pievienojas ļoti neizdevīgi ārēji apstākļi - pilnīgi nepietiekoša audzināšana (vājas mātes persona, kas vēl attaisno savas pamestās meitas iztu-
rēšanos) un slikti materiāli apstākļi. Dīemžēl abi minētie apstākļi gandrīz dabīgi saistīti ar psihopātiskām personām, tā ka šeit bieži var runāt par neizbēgamām sekām. Kas attie-
cas uz mūsu minēto piemēru, nevar šaubīties par to, ka šī meitene pa daļai būtu tikusi pasargāta no pamešanas, ja sp-
stākļi būtu labāki, bet nevar noteikti pāgalvot, ka tādā ga-
dījumā būtu radusies pilnīgi pretēja aina.

Kā es jau agrāk minēju 2), daudzi zinātnieki identificē patoloģisku dabu ar noziedzīgu. Viņi domā, ka līdz ar pato-
loģiskā momenta atklāšanu ir tāpat atklāti antisociālās iz-
turēšanās iemesli. Tā ir principiāla maldība, jo ir daudz patoloģisko bērnu, kas tomēr nav noziedzīgi. Tam faktam, ka noziedzīgās jaunatnes starpā sastopami daudz patoloģisku in-
dividu, ir nozīme tikai tanī ziņā, ka var vieglāk pielietot

---

mazvērtīgiem un vājiem attiecīgie skaitļi ir tikai ne-
daudz mazāki. Arī Grūles tabele, kur sakopoti daudz
pētnieku rezultāti, rāda caurmērā daudz vairāk nekā
50% patoloģisku bērnu, līdz pat 80%!

1) Ferriani, cit.gr. 67. l.p.

2) Sal. augšā 5. l.p. un 2. piez.

pareizos labošanas līdzekļus, bet noziedzības cēloņu konstatēšanai šis apstāklis nav svarīgs. Daudzi noziedzīgi bērni tiešām ir patoloģiski, psihopāti, bet ja izmeklētu godīgus skolas bērnus, arī viņu starpā sastaptu ievērojamu daļu nenormālu bērnu. Tā tad, konstatējot bērna garīgā dzīvē patoloģiskus elementus, vēl nekā var izteikt par viņa izturēšanos sociālā vai antisociālā ziņā. Tikai ar zināmu varbūtību var spriest, kā dažādi apstākļi iedarbosies uz bērna izturēšanās veidu.

3. V a i a n t i s o c i ā l ā s t i e k s m e s
- n o z i e d z ī b a s v i e n ī g a i s
c ē l o n i s ?

Pēc atsevišķu antisociālo instinktu apskatīšanas mums jānoskaidro, vai šīs noziedzīgās tieksmes ir spējīgas vienas pašas, neatkarīgi no visiem ārējiem apstākļiem, novest bērnu noziedzīgā ceļā. Attiecībā uz šo jautājumu arvien pastāvējuši divi pretēji uzskati, no kuriem viens galveno nozieguma cēloni saskatīja noziedznieka raksturā, kamēr otrs - atšķirībā no pirmā - galveno lomu piešķir ārējiem apstākļiem (iedzimtības un vides teorija).

Spilgtākais pirmā uzskata pārstāvis ir itālietis Ķezare Lombrozo (sal. augšā 2.lp.). Viņš uzstādījis pat noteiktu

noziedznieka tipu, kuru viņš nosauca par "iedzimto noziedznieku". Pēc viņa mācības pastāv īsti noziedznieki, kuros konstatējama fizisku, antropoloģisku un psihisku pazīmju kopība, kas viņus nosaka par cilvēces sevišķu paveidu un ar neizbēgamu nepieciešamību padara par noziedzniekiem, neatkarīgi no visiem sociāliem un individuāliem dzīves noteikumiem 1). Šī nenormālītāte, kura iedzimtības ceļā pārņemta no vecāku vecākiem, atklājas jau jaunpiedzimušā bērņā. Šo uzskatu viņš mēģinājis pierādīt ar novērojumiem pie veselām noziedznieku ģimenēm 2).

Nevar noliegt, ka tiešām sastāpama vesela bērņu grupa, kura savu antisociālo instinktu dēļ nav spējīga piemēroties mūslaiku prasībām. Praksē ir zināmi gadījumi, kur individi jau agrā bērņībā rādījuši savu nespēju palikt sabiedriskās kārtības robežās, jo viņos mājā tādi antisociāli dzenuļi, pret kuriem viņi nespēj izrādīt pretešķību sava nepietiekošā morāliskā spēka un, sakarā ar to, vispārīgās nejutamības un garīgās mazvērtības dēļ. Kas attiecas uz intelektuālo sfairu, tad tiešām noziedznieku starpā var konstatēt lielu neapdavinātību un nezināšanu. Noziedzīgie bērņi skolā negrib

---

1) Sal. grāmatu L'homme criminel etc., ievadā, un bieži tekstā.

2) Lombrozo nāva pie rezultāta, ka ir veselas noziedznieku ģimenes, sal.cit.gr. 250.lp.u.t. Viņa atziņas mēģināja apstiprināt Jergers (Jörger), ar Zero ģimenes, un Goddards (Goddard), ar Kallikakģimenes attēlojumu.

mācīties, viņi bieži izlaiž mācības stundas, tādēļ viņu vispārīgā izglītība atrodas uz ļoti zemas pakāpes. Grūle 1) novērojis, ka pat vājākie, bet godīgie skolas bērni pārspēj mācībās veselīgākus noziedzīgus bērnus. Ar to, saprotams, nav teikts, ka noziedznieku starpā ir vienīgi neintelligenti un truļi, arī šeit sastopami intelligenti un apdāvināti, tomēr procentuāli viņi ir mazākumā 2).

Daudzi aizstāv uzskatu, ka noziedzīgi bērni, garīgā ziņā stāvēdami uz zemākas pakāpes, paralēli arī jutamības ziņā ir vāji attīstīti 3). Tomēr nedrīkst aizmirst, ka ir indivīdi, kuros prāts sasniedzis ievērojamu pakāpi, kamēr jūtas ir palikušas pakāļ, un jo sevišķi tikumiskā sajūta.

Morāliskās sajūtas jēdziens nesedzas ar prāta jēdzienu. Indivīds gan var spriest par gadījumu, bet ar to vien nepietiek, jo viņam pozitīvi jāpierāda, ka viņš spēj padoties savām vērtējuma spējām. Ņemsim par piemēru zēnu, kas vairākkārt zadzis. Viņš pats atzīst, ka esot ļauni darījis, nožēlo,

---

1) Cit. gr. 103. lp.

2) Pēc izglītības Latvijas cietumos ieslodzītie nepilngadīgie sadalījās, piem., 1925. g. šādi: Ar elementāru izglītību 79,1%, ar vidēju 9,4%, analfabēti 11,5%;
1926. g.: 84,4%   6,3%   8,9%.

Šie skaitļi pierāda pirmā kārtā gan, ka sakarā ar stingriem likumiem vispārīgā tautas izglītība paceļas, bet nesamērīgi augstais analfabētu skaits atļauj arī slēdzienus uz noziedzīgās jaunatnes izglītības līmeni.

3) Mialane, Ferriani un citi. Gregor-Foigtlenedere atrada gluži pretējo parādību: starp 1357 nepilngadīgiem pamestiem 37,3% bija dzīva, un 24,6% pat ļoti liela jutamība, un tikai 38,1% maza.

ka sagādājis saviem vecākiem tik daudz rūpju un bēdu, bet vai ar to viņam piemīt moraliskā sapraša? Lai gan pats nosoda savu darbību, viņš to tomēr ir izdarījis, jo tikumiskas jūtas viņā nemaz nav vai tikai ļoti vāji attīstītas, kas izskaidrojams ar to, ka starp prātu un sirds apziņu nav notikusi nekāda izlīdzināšanās. Ja indivīds, kurā varēja konstatēt tādu nesaskaņu, ir saimnieciski nepatstāvīgs un bez tam atstāts viens pats, bez kārtīgas ģimenes dzīves apsardzības, viņam jānāk konfliktā ar pastāvošo sabiedrisko iekārtu, viņam jātop par sabiedrības ienaidnieku. Tā tad arī šeit iedzimtai dabai pašai par sevi nav nepieciešami jānovēd noziedzības purvā. Arī šeit ārējie apstākļi var sekmīgi iedarboties. Tikai atkarībā no atsevišķām noziedzīgām tieksmēm un to spēka pietiek, lai neuzmodinātu apslēptās tieksmes, vienā gadījumā ar nekaitīgu apkārtēju sabiedrību, bet citā gadījumā jau vajadzīga pozitīva sabiedrība (rūpjoši vecāki, labi sociāli apstākļi), lai pasargātu individu no pārkāpumiem, kamēr trešā gadījumā jau tiek prasīta aktīva iejaukšanās (sevišķi veikli audzinātāji un individuāla apiešanās), lai atturētu bērnu no antisociālām rīcībām.

Var gadīties, ka vienā un tai pašā ģimenē viens no vairākiem bērniem izrāda antisociālu izturēšanos, kamēr pārējie bērni ir krietni un godīgi. Ar ko tas izskaidrojams? Visiem bērniem vieni un tie paši vecāki, viena un tā pati audzinā-

šana. Kāpēc gan šis bērns atšķiras no pārējiem; vai vienīgi daba ir vainīga, vai zināma loma piešķirama arī ārējiem apstākļiem?

No pirmā acumetiena izliksies skaidri, ka šeit darīšana ar noziedzīgām tieksmēm, kuŗas šo tieksmju nesēju ieogrūdušas noziedzībā, bet iedziļinoties šinī problēmā, mēs bez šaubām atradīsim vēl citus iemeslus. Ņemsim par piemēru bērnu, kas nav pilnīgi vesels. Viņa audzināšana sagādāvecākiem lielākas grūtības nekā brāļu un māšu audzināšana, tāpat arī vispārīgā apiešanās arviņu būs citāda. Tādā veidā pievienojas svarīgs ārējs moments. Bet varam vēl tālāk iet. Vienā un tanī pašā ģimenē atsevišķi bērni var atrasties dažādos apstākļos: tā, piem., tēvs vai māte top vecāki, mājas apstākļi mainās, viens no vecākiem mirst vai aizceļo, māte ir spiesta pati strādāt, lai sagādātu uzturu. Šādi notikumi groza kā audzināšanas, tā arī citu ārējo apstākļu pamatelementus. Bez tam var atzīmēt vēl citus faktoros, kuŗi tāpat atstāj savu ietekmi uz bērnu, piem. uzturēšanās vietas maiņa, cita skola, cits dzīvoklis, citi biedri. Tālāk atsevišķi bērni izsauc savos vecākos un audzinātājos dažādas reakcijas, kuŗu pēdas atkal parādās šo bērnu un vecāku savstarpējās attiecībās. Šim apstāklim ir svarīga nozīme, jo sakarā ar to katram bērnam radīti individuāli apstākļi 1).

---

1) Sal. Menkemelers (Mönkemöller), pie Šveicera, 13. lp.

Ja arī ārējiem apstākļiem attiecībā uz pieaugušiem noziedzniekiem nav piešķirama izšķirošā nozīme, pretējais jāsaaka attiecībā uz bērniem. Bērna psiche ir plastiska, viegli veidojama un padodama ārējām ietekmēm. Bez tam viena no raksturīgākām bērna īpašībām ir viņa imitācijas spēja. Bērns imitē savu apkārtējo sabiedrību: vecākus, skolotājus, draugus un vispār pazīstamus. Kamēr labs paraugs rādīs viņam antisociālo instinktu kļūmību, sakarā ar ko viņš centīsies tos apspiest, jauns piemērs tikai vēl stiprinās viņā noziedzīgās tieksmes. Noziedzīgā ģimenē piedzimušā bērna antisociālā izturēšanās grūti izskaidrojama: nevar noteikt, vai šie ir darīšana vienīgi ar noziedzīgām tieksmēm, vai arī iedarbojušies ārēji apstākļi - jo bērns jau no visjaunākām dienām ieelpo noziedzīgu gaisu un dzīvo noziedzīgā atmosfērā. Šeit iedzimtība un ārējie apstākļi iedarbojušies reizē un papildina viens otru.

Tie, kas aizstāv uzskatu, ka noziedzuma cēloņi atvasināmi vienīgi no individa noziedzīgās dabas, neievērodami citus faktorus, pasvītro un izceļ, saprotams, tikai šo vienīgo apstākli. Viņi redz tikai to: bērns dzimis no noziedzīgiem vecākiem, tā tad arī dabīgi, ka viņam piemīt iedzimtas noziedzīgas īpašības (tieksmes), kuŗas ar iekšēju nepieciešamību centīsies pēc attiecīga izteiksmes veida. Viņi aizmirst, ka blakus šim iekšējam faktoram, kuŗa nozīme ir nenoliedzama,

savu iespaidu atstāj vēl tādi neizdevīgi apstākļi, kas varētu izsaukt kriminālu reakciju pat tādā bērņā, kurā nav konstatējamās nekādas izteiktās antisociālas tieksmes.

Visos atsevišķos gadījumos mums darīšana ar zināmiem psihiskiem elementiem, t.i. ar antisociālām tieksmēm, kuŗas var noteikt antisociālās izturēšanās veidu, bet kuŗām tas nav obligatoriski jādara. Mums tikai jābūt skaidrībā, par to, ka uz šī pamata, ar noteiktu ārēju apstākļu līdziedarbību un ietekmi, var attīstīties noziedzīga izturēšanās. Tādas pašas kvalitātes cilvēku izdevīgā apkārtņē varētu ievirzīt sociālā gultņē, jo izveidošanās par noziedznieku ir socioloģiski nosacīta. Ja arī pastāv antisociāls instinkts, viņam ar iekšēju nepieciešamību nav jānovēd līdz noziegumam, tāpat viņš arī nenoteic atsevišķa individa dzīves ceļu, jo nav iespējams pilnīgi izslēgt ārējos apstākļus un to ietekmi 1).

-
- 1) Šodien gandrīz visi kriminālītātes pētnieki - un sevišķi kriminālpsihologi - izceļ blakus psiholoģiskam momentam socioloģisko. Sal. Šveicers, 13.1P,

II. Ārējo apstākļu loma bēr- na noziedzīgās psihes rašanās procesā.

1. Ārējie apstākļi vispār.

Piegrīžoties problēmai par ārējo apstākļu ietekmi uz jaunatnes noziedzīgo psihi, rodas jautājums, kas jāsaprot ar šiem ārējiem apstākļiem. Ja tieksmes mūsu dēfinīcijā ir iekšējo motivāciju, apdāvinātības, temperamenta un dzinekļu kopība, tad mēs ar ārējiem apstākļiem sapratīsim visu ārējo dzīves noteikumu kopību, ar kuru indivīds atrodas kaut kādās attiecībās, un kura veicina vai kavē viņa tieksmes. Tāpat kā zieds akmeņainā zemē nevar augt, kaut arī dīglis nebija bojāts, arī cilvēks nelzdevīgā apkārtnē nevar pozitīvi attīstīties. Tieksmju nozīme ar to nav noliegta, bet visvairākos gadījumos tās nav šķiramas no neapmierinošas audzināšanas, jauna piemēra un saimnieciska trūkuma. Nav jāšaubās par to, ka daudzos gadījumos šiem apstākļiem piekrīt galvenā loma, daži zinātnieki tos uzskata pat par noziedzuma vienīgiem cēloņiem 1), pretstatā ar tiem, kas svarīgāku motīvu atrod pašā individā. Patiesībā būtu meklējama vidusceļā.

---

1) T.S. kriminālsocioloģijas pārstāvji, sevišķi Vācijā.

Mēs zinām, ka katra saimnieciska svarstība, katra sabiedriskās dzīves maīpa liek veselam ļaužu skaitam nogrimt noziedzības dzelmēs. Sociāli apstākļi pamudina uz antisociālo izturēšanos, bet kamēr viena ļaužu daļa spēj turēties līdzsvarā, otra daļa agrāk vai vēlāk padodas šim spiedienam.

Es jau agrāk aizrādīju 1), kādu vietu noziedzībā ieņem psihopatiskās personības, kuŗas pie izdevīgiem apstākļiem varētu ievirzīt sociālā gultnē. Šos gadījumus varam salīdzināt ar slimību, kur mums darīšanās ar vāju struktūru, bet kur vēl vajadzīgs sevišķs iemesls, lai tā izceltos. Tāpat arī, lai noziedzīgās tieksmes izteiktos uz ārieni, jāiedarbojas ārēju apstākļu izsauktai morāliskai infekcijai.

Nav jāšaubās par to, ka noziedzīgām tieksmēm jaunatnes noziedzībā piekriņt ievērojama loma, tomēr nedrīkst aizmirst, ka tās vienas pašas nevar izsaukt kriminālītāti, jo viņas tikai sagatavo izdevīgo lauku, kur noziedzums varētu iesakņoties. Pretējā gadījumā vajadzētu aizstāvēt uzskatu, ka cilvēkā nekas vairs nav grozāms, darba un pūļu pielietošana pilnīgi veltīga, ar ko arī audzināšana zaudētu savu nozīmi.

Ārējiem apstākļiem jāpiešķir tikpat svarīga nozīme kā noziedzīgām tieksmēm 2), jo viņi ir tie, kam ir izšķirošā

---

1) Sal. augšā 27.1p.u.t.

2) Ļoti instruktīva ir Grūles tabele nr. 36.

nozīme, un jo sevišķi bērnībā un jaunībā. Agrās jaunības ietekmes atstāj savas pēdas rakstura veidošanā - viņas no vienas puses spēj veicināt pozitīvus dīgļus, vai arī tos iznīcināt; no otras puses - negatīvus apspiest, vai arī sek-mēt. Saprotams, ka jaunas rakstura īpašības tie nevar attīstīt, jo iedzimtība lielākā vai mazākā mērā fiksēta, kamēr ārējās ietekmes arvien mainās.

Turpmāk mans uzdevums būs piegriezties atsevišķiem ārējiem apstākļiem un to iespaidu uz bērnapsichi. Šeit būs runa par ģimeni, audzināšanu, biedriem un t. t., kādi sociāli apstākļi var bērnu tieši izaudzināt par noziedznieku, vai arī pilnīgi neapzināti izveidot par tādu. Viens no šādiem faktoriem, un bieži vissvarīgākais, ir ģimene; tai ir tik liela nozīme nevien viņas ārējās ietekmes dēļ, bet arī tāpēc, ka viņā slēpjas vispārējās iedzimtības pamats. No viņas atkarājas dažādi faktori, kuri visi cieši saistīti savstarpēji un grūti atšķirami viens no otra. Jāmin, starp citu, audzināšana, uzraudzība un izglītība, ar ko saistīts individa nākošais materiāls stāvoklis, viņa ģimenes dzīve un, beidzot, visa sociālā situācija ar savām briesmām un priekšrocībām 1).

---

1) Noziedzības sociālās dabas cēloņi (bezdarbs, nabadzība, dzīvoklis, izglītība un t. t.) vislabāk izpētīti, kaut gan viņiem ne vienmēr piekrīt izšķiroša nozīme. Tomēr viņi ir neapšaubāmais pamats katrai pētīšanai, kas uzskata noziedzību par masu parādību.

2. Ārējie apstākļi atsevišķi.

a) Audzināšana.

Vissvarīgākais faktors bērna rakstura izveidošanai ir mājas audzināšana, jo tā vispilnīgāk atbilst bērna dabiskām vajadzībām un nav sasniedzama tik lielā mērā nekur citur ārpus ģimenes. Bērna augšana un attīstīšanās bērnībā nav vairāk nekā, ka ārēji diezgan komplicēta sevis piemērošana savai apkārtnē, pārvēršanās no bērna pieaugušā cilvēkā. Visām citām audzināšanas formām, skolā, ar grāmatām, dzīvē un t. t., ir tikai papildinoša funkcija: audzināšanas pamats paliks arvien bērna pirmā apkārtnē - māja.

Audzināšana un uzraudzība cieši saistītas, tādēļ abi šie faktori jāapskata vienkopus. Lai saprastu, kād audzināšana vispār ir spējīga sasniegt pozitīvus rezultātus, mums jānāk skaidrībā par to, ka audzināšanai var būt sekmes tikai tādā gadījumā, ja viņa ievēro bērna pastāvošās tieksmes un īpatnības, t. i. apdāvinātību, temperamentu, jūtas u. t. t. Tāpēc tur, kur vecāki un audzinātāji ar šiem faktoriem nerēķināsies, nav jābrīnās, ka panākumu trūkst. Launie rezultāti var zināmos gadījumos pat novest līdz noziegumam. Tāpat kā mūzikas instrumentā slēpjas skaistas melodijas, kas gaida tikai

uzmodināšanu, tāpat arī bērna dvēselē atrodamas tieksmes, kas uzdīgs ārējo apstākļu ietekmē. Lb ls prātnieks vai mākslinieks spēs likt skanēt arī sliktākajai vijolei, un līdzīgi tas arī ir - ar bērniem. Patoloģisko vai psihopatisko bērnu nevarēs izaudzināt par ievērojamu personību, bet tomēr ar pamatīgu audzināšanu un vadību viņu ievirzīs sociālā gultnē un atturēs no noziedzīgas dzīves gaitas 1).

Runājot par audzināšanas kaitējumiem, jāsaka, ka tie var būt tieši vai netieši. Būs skids, ka ar tiešu kaitējumu mēs sapratīsim aktīvu izaudzināšanu par noziedznieku, ko varam konstatēt tik daudz gadījumos 2). Bērni, dzīvodami noziedzīgā atmosfērā, redzēdami savu vecāku noziegumu sagatavošanu un pastrādāšanu, bez šaubām pierodas pie tādas pašas izturēšanās un uzskata tādu dzīves veidu par pilnīgi normālu. Kurš no agrākās jaunības dzīvo noziedznieku starpā, veido savus uzskatus pēc viņu parauga, un viņam arī nav vajadzīgas sevišķas pamācības noziedzīgu nodarījumu pastrādāšanā. Bieži vien bērnu klātbūtnē tiek sagatavoti un iztirzāti jaunu noziegumu plāni un to izvešanas kārtība. Nav jābrīnās, ka bērns tādā gadījumā izrādā antisociālu izturēšanos, jo taisni

-
- 1) To sevišķi izceļ paidagoģiski orientētā kriminālpsiholoģija, sal. Šveicers, 8.lp.
  - 2) Daudz piemēru dienas laikrakstos. Labs piemērs pie Šveicera, 74.lp.: Tēvs un māte ir zagļi, un viņi izaudzina savus 7 bērnus par zagļiem!

pretējais viņam liktos būt nedabīga. Cik bieži lasa avīzēs, ka tēvs papēmis savu dēlu līdz uz nozieguma pastrādāšanas vietu, lai tas viņam palīdzētu, vai nu sniegdams nozieguma rīkus vai stāvēdams sardzē. Citi vecāki atkal pamudina bērnus uz ubagošanu, pamācīdami viņus liekuļot miesastrūkumus, lai izsauktu cilvēkos līdzjūtību; citi vecāki dod viņiem aizrādījumus, kā veikli izdarīt zādzības. Šinī gadījumā būtu pilnīgi neiespējams atdalīt tieksmes no ārējiem iespaidiem, jo pēdējie ir iedarbojušies jau tik agri un tādā stiprā veidā, ka grūti noteikt, kam jāpiešķir izšķirošā nozīme - ārējiem apstākļiem vai iekšējām antisociālām dzīpām 1).

β) N e t i e š a   a u d z i n ā š a n a   p a r   n o -
z i e d z n i e k u .

Blakus šai aktīvai audzināšanai mums daudzos gadījumos darīšanās ar netiešu izaudzināšanu par noziedznieku. Jādomā tikai par nolaidību un pārāk stingru uzraudzību; kā viena tā otrā izrāda vienīgi kaitīgas ietekmes un sasniedz tikai negatīvus rezultātus.

---

1) Spilgts piemērs par aktīvu izaudzināšanu noziedzīgai gaitai ir sekojošais: Noziedzīgais tēvspamudina savus bērnus, tikko tie noziedzības spējīgi, izdarīt dažādus pārkāpumus. Viņš ar to ne tikai izjauc visus audzināšanas mēģinājumus, bet bērnus vēl aizstāv un paslēpj, kad policijas tos meklē kāda izdarīta pārkāpuma dēļ. Sal. Ferriani, cit.gr., 187.lp.

Es jau agrāk runāju 1) par visām tām antisociālām tendencēm, kas piemīt pat normālajam bērnam. Kā jau minēts, bērnam raksturīga ārkārtīga patmīlība, no kuŗas atvasināma vesela rinda citu negatīvu īpašību, kā piem., nežēlīgums, greizsirdība, meli, un t.t. Nežēlīgumu, ko bērni pielieto attiecībā uz dzīvniekiem, viņi gandrīz nesajūt, jo šīs dzīvnieku mokas no vienas puses notiek apmierinājuma dēļ, no otras puses izrādās par zināšanas un pētīšanas dziņas rezultātu. Tikai ikdienas pamācības un, vajadzības gadījumā, stingri sodi savaldīs šīs antisociālās tendences un izkops bērņā tuvāko mīlestību.

Saprotams, ka dažādi apstākļi spēj sagādāt audzināšanai grūtības un pretešķības. Bērns, kas nedzīvo dzīvības pilnā sabiedrībā (jeb sabiedriskā kopībā), tiek sakropļots, attīsta arvien vairāk savas egoistiskās tendences, un lai panāktu savu personīgo labklājību, mēģinās visādiem līdzekļiem pievilt citus cilvēkus. Tāpēc šādos gadījumos nevar tūlīt noteikti apgalvot, ka šeit darbojas vienīgi antisociāli instinkti, bet pirms tādas konstatēšanas rūpīgi jāiepazīstas ar bērna dzīves noteikumiem, un sevišķi ar līdzšinējo audzināšanu, kas bieži vien ir galvenais iemesls bērna kriminalitātei 2).

---

1) Sal. augšā 10., 16., 17. lp.

2) Šādi pētījumi dod Grūles darbam tik lielu nozīmi, kaut gan viņa materiāls ir ļoti ierobežots (105 bērņi).

Pa lielākai daļai tie bērni kļūst par noziedzniekiem, kas izauguši ļoti neizdevīgos apstākļos - ārļaulības bērni, bāreniņi, kas atrodas pie svešām personām, kuŗas bieži vien apietas ar viņiem ne visai sirsnīgi. Bezšaubām, atsevišķiem individiem piemītošās dziņas ir dažādas: ir gan stiprāki gan vājāk attīstītas. Taisni ievērojot šo starpību, jaunākā kriminālpsicholoģija prasa individuālus apstākļus un individuālus audzināšanas veidus, lai izaudzīnātu attiecīgo bērnu par derīgo sabiedrības locekli.

Dažas raksturīgas tieksmes, kas piemīt visiem bērniem, var gadījumā novest līdz noziegumam. Še pa lielai daļai vainojama vecāku kūtrība un neviļība. Ir daudzi vecāki, kas galīgi kurli pret lietpratēju padomu audzināšanā, kas negrib dzirdēt labos padomus, bet rīkojas savu iedomu vadīti. Protams, vecāku neizglītība še daudzos gadījumos kaitē bērnam uz visu mūžu. Tā bērnam piemītošā dziņa iegādāties vēlamo priekšmetu pamudinās viņu uz zādzību, ja mājas audzināšana tai nav likusi nekādus kavēkļus. Gandrīz katrs paraduma zaglis iesācis savu noziedzīgo dzīves gaitu ar mazām zādzībām vecāku mājās, un kad viņš nav sasatapis šķēršļus, pārvieto savu darbības lauku ārpus mājām, līdz kamēr nonāk pie atziņas, ka uztura iegādāšanai noziegums ir daudz ienesīgāks nekā kārtīga strādāšana.

Negatīvi rezultāti, kuri raksturīgi neapmierinošai un nepietiekošai audzināšanai, konstatējami tāpat arī vajadzīgās uzraudzības trūkuma gadījumā. Galvenā kārtā šeit jārunā par ārļaulības bērniem, par bāreņiem un par tādiem, kur vecāki spiesti strādāt ārpus mājas. Šādi bērni atstāti vieni paši un, nezinādami, ar ko aizpildīt savu laiku, sāk vazāties pa ielām. Vecāki tādā gadījumā nav spējīgi viņus uzraudzīt, tāpēc arī bērnu attīstība atkarīga vienīgi no satiksmes ar svešiem ļaudīm. Visa viņu turpmākā dzīves gaita atrodas svešās rokās; nē viņu draugiem atkarājas viņu izveidošana par sociāliem, resp. antisociāliem individiem 1). Šeit jāpiemin arī kara laiki, kad tēvs atrodas frontē, un mātei jāgādā par ikdienišķo maizi. Pasaules kara laikā statistikā atzīmēts jaunatnes kriminālītātes pieaugums, kas izskaidrojams vienīgi ar augšminētiem faktoriem 2). No vienas puses trūka tēva stingras rokas, no otras puses vairojās apkārtējās sabiedrības kaitīgās ietekmes ar katru dienu, jā pat katru stundu; pie tam vēl, nepietiekošas barības dēļ, bērnu pretešķības spēks bija pazeminājies līdz minimumam. Bet arī māte, strādājot visu dienu, nevarēja piegriezt vērību sava bērna audzināšanai, tāpat kā arī skolas ietekme bija novājinājusies

---

1) Šveicera statistika, cit.gr.78.lp., rāda, ka no 127 ģipāšuma noziedzniekiem 58,8%, no 47 noziedzniecēm 72,2% bija bāreņi vai ārļaulības bērni.

2) Turpat, 90.lp.

mācības spēku trūkuma dēļ.

r) S k o l a .

Šeit būtu jāiesprauž daži vārdi par skolas nozīmi audzināšanā un vispāri bērnu attīstībā. Skola ir tas faktors, kas cenšas modināt bērnos interesi uz mācībām un iedod viņiem līdz tos garīgos ieročus, kurus viņš vēlāk pielieto dzīves cīņā. Skolā arī atklājas dažādi ģimenes trūkumi; tā, piem., daudzas nekārtības - nenākšana skolā, nokavēšanās, mājas darbu neizpildīšana - norāda uz ģimenes nolaidību, bet skolai jāmēģina to izlabot. Šeit arī tāvieta, kur bērns, nonākot sabiedrībā ar daudz svešiem individiem, pirmo reizi var izrādīt savu antisociālo izturēšanos - apvainojot nevainīgus skolniekus, saceļot bieži kaušanas un piesavinādamies svešas mantas, kā piem., burtnīcas, grāmatas un t.l. To novērojot, skolotāji jau laikā sāks piemērot attiecīgus pretlīdzekļus: paši mēģinot tos labot vai gādājot par šādu bērnu ievietošanu attiecīgās iestādēs.

Visumā skolas audzināšana ir tā bērnu ietekmēšanas forma, kas blakus mājas audzināšanai vissekmīgāk izveido viņu raksturu. Bieži šaurās mājas apstākļi nespēj bērnam dot to, kas viņam vajadzīgs: viņam nav kur stūrīša morāliskās personības izpaušanai. Tikai skolā dažam labam bērnam ir iespēja ticēt

tiem dzīves ideāliem, par kuriem viņš dzird un kurus reālizēt mājas apstākļi neļauj. Jaunatnes aizsardzības laukā skolai ir daudz uzdevumu, kurus tā var veikt daudz intensīvākā veidā un daudz lielākos apmēros, nekā speciālās iestādes, kas parasti uzņem mazgadīgus un nepilngadīgus, kas jau kļuvuši par noziedzniekiem.

δ) Uzraudzības trūkums.

Kur uzraudzības trūkst, tur bērni nekavēti var attīstīt savas antisociālās dzīves, līdz kamēr tās sasniegs tādu pakāpi, ka noziedzīgu tieksmju apspiešana nav vairs iespējama. Gandrīz visos Grūles minētos gadījumos noziedzīgās izturēšanās cēloņu starpā atrodama nepietiekoša vai pavisam trūkstoša uzraudzība 1). Dažos gadījumos skaidri redzams, ka noziedzības galvenais cēlonis ir uzraudzības trūkums, piem., tad, kad labsirdīgs un viegli vedams zēns jau agrā bērnībā atstāts viens pats, un mājās atrod tikai vienaldzību pret savām vajadzībām. Var viegli iedomāties, ka tāds bērns meklēs sev sabiedrību, un viņš reti atradīs piemērotus biedrus. "Ielas bērni" gan parasti sliktu dzīvokļu sekas, bet dažreiz arī bērns, kas dzīvo labos apstākļos, kļūst par tādu aiz minētiem

---

1) Zīmīgi piemēri pie Šveicera, 57. un 86. lpp. Saprotais, ka ir arī ciešs sakars starp bērnu tieksmēm vāzāties un uzraudzību.

iemesliem.

Bet tāpat kā vienaldzīga audzināšana sasniedz tikai negatīvus rezultātus, arī pārāk stingra audzināšana var panākt to pašu. Pārmērīga stingrība atstāj kaitīgu ietekmi uz bērna psihi. Netaisna, bargā apiešanās sekmē rakstura noslēgtību, padara bērnu - vārdu sakot - par antisociālu. Sarkastisks tēvs vai audzinātājs modina bērņā agresīvismu un rebellismu; brūtāls audzinātājs - melus, viltības un nežēlīgumu. Pārāk stingra disciplīna, kā mājās, tā arī skolā var izsaukt kriminālu reakciju.

Bieži vien vecāku nepareizās audzināšanas metodes noved pie tā, ka bērns atstāj mājas vai kļūst par drūmu un mazvērtīgu cilvēku. No dabas jautrs un modrs bērns, dzirdēdams no vecākiem pastāvīgi rājienus, rakstura ziņā pilnīgi pārvēršas, kļūst saīdzis, kairināms un savās attiecībās ar vecākiem spītīgs un nepatīkams. Bet šāda izturēšanās pastiprina vecākus atkal viņu nepareizā audzināšanas metodē un tādā kārtā izveidojas circulus vitiosus, kur viens apstāklis rada otru. Līdzīgas sekas konstatējamas arī tad, kad ar maigu, jūtīgu bērnu apietas rupji, prasa no viņa fiziskā un garīgā ziņā pārāk daudz, tā ka viņš kļūst kautrs, bailīgs un neciešams.

Bet tāpat kā pārāk bargā audzināšana var izsaukt taisni pretēju rezultātu, arī izlutināšana sasniedz tādas pašas

sekas. Vecāki, gribēdami sniegt savam bērnam vislabāko, sagādāt viņam vispatīkamāko dzīvi, centīsies pasargāt savu dēlu vai meitu no visiem ļaunumiem un grūtībām, un tādā kārtā nenorūdot viņu raksturu, padara tos nespējīgus pretoties dzīves kairinājumiem. Sevišķi tas notiek ar "vienīgiem" bērniem, kuŗu māšas vai brāļi miruši. Vecāki, baidīdamies pazaudēt arī šo pēdējo, izlutina viņu visos veidos. Šādi indivīdi pierasti pie dažādām ērtībām, arvien paļaudamies uz citu palīdzību, stāvēdami vieni paši pasaulē, un rodoties kādiem dzīves viļinājumiem, šķēršļiem, bez šaubām zaudē pēdējo izturību un padodas dzīves viļinājumiem, kuŗi viņus agrāk vai vēlāk iegrūdīs noziedzībā 1).

Izlutināšanas gadījumā mums ir parasti darišana ar labiem sociāliem apstākļiem, tikai audzināšana ir apzīmējama par nepareizu 2). Ja visi kādu zēnu vai meiteni lutina, un bērna gribu tūlīt izpilda, neprasot lai viņš arī pats pūlētos un strādātu, tad bērns pierodas pie tā, ka viņam viss ir jādod un viss jādara priekš viņa. Bet tikko viņam kaut ko liedz, viņš ķersies, lai iegādātos vēlamo, pie noziedzīga līdzekļa - pie zādības. Vienreiz redzēdams, ka mērķis tādā ceļā ir

-
- 1) Tomēr visumā izlutināšana vairāk netikumu un slinkuma nekā īstās noziedzības cēlonis. Ģimenes dzīves izirums, piem., daudz stiprāk ietekmē bērnu, nekā izlutināšana, kuŗa parasta aizrāda uz ģimenes dzīves stabilitāti.
  - 2) Sevišķi tad arī, ja liedz bērnam satiksmi ar citiem bērniem aiz bailēm, ka tie viņu nesamaitā, un taml.

viegli un bez pūlēm sasniedzams, viņš to sāk izlietot arī turpmāk. Tā tad, šinīs gadījumos galvenokārt vainīga nepareiza audzināšana, kas pretešķības spējīgā individa vietā izaudzinājusi pret kavēkļiem nenorūdītu cilvēku.

Audzināšanas neievērošana var kaitēt bērnam visā viņa nākošā dzīves gaitā. Ja viņš jaunībā netiek pierasts pie disciplīnas un kārtības, vecāku nespējas, vienaldzības vai pārmērīgas mīlestības dēļ, tad briesmas iekļūt noziedznieku starpā ir ļoti lielas, jo šādi individi nav norūdīti pret visādiem un dažādiem dzīves kairinājumiem. Ja ieskatāmies cietumos notiesātos, tad lielākā ieslodzīto daļa nav baudījusi kārtīgu pamācību un audzināšanu 1). Dzīves cīņa ir stingra un viņa salauza to, kas viņai nav pa spēkam, bet šie pārvarētie ir tie, kam vecāki nav spējuši dot līdz garīgus un tikumiskus ieročus.

Tā tad kļūdas, kuŗas parasti pielaiž audzināšanā, stipri ietekmē cilvēka attīstību. Pēc individuālpсихologu domām cilvēka dzīvē noteicošais ir sabiedriskais un individuālais, ka cilvēkā ir tieksme uz sabiedrību un reizē arī griba būt individam. Apstākļi pašreiz ir izveidojušies virzienā, kur stiprinājusies ir dzīņa un griba pēc varas un noteikšanas.

---

1) Sal. augšā 32.lp.2.piez. - Vispār izglītība atkarāsies no mājas apstākļiem, kuŗos bērns izaudzis. Šie mājas iespaidi, cik tālu tie ir garīgas dabas, ļoti maz izpētīti. Tikai Grūles grāmata ir kāds sākums.

Bērns ir vājākais, zemāk stāvošais, kam jāpadodas pieaugušajiem. Ar to rodas mazvērtības sajūtas, kuņas tiecas izlīdzināties, kompensēties. Kur šī izlīdzināšanās kļūst neiespējama normālā atļautā ceļā, tur bērns izvēlas sev blakusceļus un nonāk vai nu pie dvēseles dzīves traucējumiem, vai pat pie noziedzības.

Katrā ziņā, ja audzināšanā trūkst nosvērtības un noteiktības, bērna dvēseles dzīve un līdz ar to viņa izturēšanās sociāli atļautā ziņā apdraudēta.

b) Ģimenes apstākļi.

α) Ārliaulības bērnu un bāreņu neizdevīgs ģimenes stāvoklis.

Kā es jau agrāk minēju 1), personības audzināšanas un izglītības pamats atrodas ģimenē. Pēc viņas parašām un tikumiem bērns veido savus personīgos pasaules uzskatus. Viņa morāli var saprast tikai sakarā ar apkārtējo sabiedrību, un tā bērnam vispirms ir ģimene. Ģimenes dzīve ir neapzinīgais elements audzināšanā, un tāpat, kā jaunu slimību viena paaudze pārraida otrai, arī vecāki spēj audzināt savus bērnus sliktos paradumos. Visiem zināms, kādas priekšrocības un kādus labumus sniedz laimīga ģimenes dzīve, kamēr satricinātas

---

1) Sal. augšā 41. lp., 50. lp. 1. piez.

ģimenes saites var izsaukt vislielākos kaitējumus. Bez šaubām dažiem bērniem par labu nāks tas, ka viņi dzīvo atšķirti no izvirtušiem vecākiem, bet no otras puses viņi līdz ar to zaudēs ieguvumus no vecāku mīlestības. Izaudzināti svešā vienaldzīgā ģimenē, viņi izaugs psihiski sakropļoti un noslēgti. Jāaizrāda tikai uz ārļaulības bērniem vai arī uz bārenīšiem, kas, kā vieni, tā otri, atrodas ļoti neizdevīgos ģimenes apstākļos.

Visu noziegumu statistikā uzkrīt ārļaulības bērnu stiprā piedalīšanās noziegumā. Uzauguši nabadzīgos apstākļos, liela daļa nav baudījusi amatu izglītību, sakarā ar ko ārļaulības bērni caurmērā paliek uz zemākas sociālas pakāpes. Zemākos slāpos mītošā tieksme - vispār nonākt konfliktā ar sociālu kārtību, sevišķi attīstīta ārļaulībā dzimušos. Tā Ašafenburgs 1) mums sniedz sekošos skaitļus:

Pārmācības namā 1891.g. - 1900.g.	Piespiedu audzināšanā 1895.g. - 1900.g.
Vīrieši - 8,5%	Vīrieši - 11,6%
Sievietes - 10,2%	Sievietes - 15,1%

Izmeklējot 100 ļaulībā dzimušos individuus viņš atradis 15,9% noziedzniekus un 8,6% pārkāpējus.

Izmeklējot 100 ārļaulībā dzimušos attiecīgie skaitļi bija 41,9% noziedznieki un 19,4 pārkāpēji.

-----
1) Das Verbrechen und seine Bekämpfung, 54.lp.

Šveicērs atradis sekojošus skaitļus 1):

Starp vīriešu kārtas nepilngadīgiem noziedzīgiem bija 16,5% ārļaulībā dzimušo, starp sievietēm - pat 25,5%.

Visplašākais materiāls atrodams pie Grūles 2), skaitļi svārstas starp 10 un 40%, caurmērā ārļaulībā dzimušo sastāvdaļa starp nepilngadīgiem noziedzniekiem ir 25%. Visumā Grūle 3) nāk pie rezultāta, ka ārļaulības bērnu kriminālitate ir 3 - 5 reiz lielāka nekā laulības bērnu starpā.

Latvijā cietuma statistika npublicē norādījumus uz to, vai noziedznieki ir laulībā vai ārļaulībā dzimuši. Pleskodāles morāliski-dēfektīvo bērnu patversmē Rīgā 1929.gada vasarā bija 32,8% ārļaulības bērnu 4), Irlavas nepilngadīgo kolonijā - ap 12%.

Šie skaitļi sniedz mums spilgtu pārskatu. Ievērojot ārļaulībā dzimušo stipro piedalīšanos noziedzībā un vispār viņu antisociālo izturēšanos, daudz zinātnieku mēģinājuši izskaidrot šo parādību. Viņam vidū viena daļa aizstāv uzskatu, ka šādu bērnu mātes esot mazvērtīgas, kāpēc arī viņu

---

1) Cit.gr. 78.lp.

2) Cit.gr. 60. līdz 85.lp., 230.lp. un t. - Grūle balstās uz visiem priekšdarbiem šinī laukā, un tā kā taisni šie apstākļi jau sen bija uzmodinājuši kriminālpsihologu interesi, viņam bija plašs materiāls.

3) Cit.gr. 232.lp.

4) Šī patversme uzņēma krimināli disponētos elementus no pārējām patversmēm, sal. J. Griķis, Nepilngadīgie noziedznieki Latvijā, Tiešl.Min.Vēstn.1926.g., 2./un 3.n.

pēcnācēji tāpat mazvērtīgi un dabīgi dzīti uz antisociālu izturēšanos. Bet šo apgalvojumu nevar bez iebildumiem pieņemt. Pareizāku ceļu iet tie, kas neredz šo ārļaulībā dzimušo kriminālītātes cēloņus māšu mazvērtīgā iedzimtībā vai arī tanī apstākļī, ka šādi bērni bieži ienemti dzēruma stāvoklī, bet uzsver šo bērnu neizdevīgos dzīves apstākļus 1). Šeit jāpieskaita mātes grūtais saimnieciskais stāvoklis un bērna neizdevīgā pozīcija sabiedrībā, kas viņus uzskata par nepilnvērtīgām būtnēm un tādā kārtā tos atšķir no visiem pārējiem cilvēkiem. Šis apstāklis atstāj savas pēdas bērna turpmākā attīstībā. Bieži vien šādus bērnus sajūt kā lielu nastu, no kuŗas labprātīgi gribētu atbrīvoties, sakarā ar ko apiešanās ar viņiem neizrāda sevišķu mīlestību. Jājautā, kā tāds bērns var sajust mīlestību pret citiem, ja viņš pats to nav pieredzējis no saviem tuvākiem, uz kuŗu mīlestību viņam dabīga tiesība. Nav vēl sevišķi jāpasvīturo, ka ārējo apstākļu ietekme uz augošo bērnu būs dažādā - atkarībā no tā, vai tas uzaudzis bez tēva pie savas mātes, kuŗa pa dienas laiku spiesta strādāt ārpus mājām un uztic savu bērnu svešiem ļaudīm, vai tas uzaudzis kārtīgos dzīves un ģimenes apstākļos 2).

-
- 1) Sevišķi Grūle to izceļ, sal. 238.lp.: vairākums pierādījumu runā par labu M-teorijai, t.i.tam, ka vide pirmā kārtā izveido ārļaulību bērnu kriminālītāti.
  - 2) Piem. pie Ferriani, cit.gr.

Līdzīgos apstākļos atrodas arī bārenīši. Tā Latvijā 1933.g. notiesāta, nepilngadīgo starpā bijuši 32,4% pusbārenīši un 9,3% bāreņi. Irlavas kolonijā 1929.g. bija no visiem audzēkņiem 41,3% pusbāriņi, kamēr bāriņi tikai 6,3%. Arī šinī jautājumā līdz šim Grūlem ir visplašākie pētījumi 1). Bārenītis tāpat kā ārļaulības bērns pārdzīvo dažādus audzināšanas veidus un vietas, kādi apstākļi atstāj savu iespaidu uz bērna psihī. Lai gan sabiedriskā aizsardzība bāriņiem ir pati par sevi saprotama un visumā labi nostādīta, tomēr citādi nebīstāmie apstākļi bāriņu psihē sevišķi stipri iedarbo.

Pusbāriņiem sliktāks ir mātes zaudējums, kas lieku reizi norāda uz mātes svarīgāko un pozitīvāko lomu audzināšanā. Tur kur tēvs dodas otrreiz ļaulībā, stāvoklis vēl daudzkārt vairāk pasliktinās 2).

Bīstāmā pusbāriņiem un bāriņiem ir audzināšana, kuŗā piedalās vairākas personas, no kuŗām katra atstāj savu iespaidu uz bērna psihī. Jauns cilvēks, vēl nenobriedis, tādā gadījumā tiek rauts gan uz vienu, gan uz otru pusi - šeit tiek lutināts, tur, taisni otrādi, stingri turēts. Nav

-
- 1) Cit.gr. 85.līdz 95.lp., 240.lp. Tab.11, 94.lp. rāda spilgti, cik liela procentuālā daļa patversmju bāriņu un pusbāriņu ir krimināli disponēta.
  - 2) Sal.Grūle, 240.lp. - Piemēri pie Šveicera, 80., 81.lp., Ferriani, bieži; arī Grūles dzīves aprakstos ļoti daudz bāriņu.

jābrīnās, ka tādā gadījumā attīstās sakropļots cilvēks ar niecīgu pretešķības spēku, kas viegli padodas dažādām ietekmēm.

Bet nevien ārlaulībā dzimušiem vai bārenīšiem jāpiešķir ievērojama vieta jaunatnes noziedzībā, līdzīgas briesmas sniedz arī tādas ģimenes, kurās ir daudz bērnu. Vecāki arī vislabākā gadījumā nevar rūpēties par katru atsevišķu bērnu, jo sevišķi tad, kad materiālie apstākļi nav labi. Tēvam vairāk jāpeļņa, un lai to sasniegtu, viņš ir spiests vairāk strādāt; māte arvien ir aizņemta ar jaunāko bērnu, tā ka vecākie bērni atstāti bez uzraudzības. Šādai dzīvei jāatstāj savas pēdas visos bērnos, jo vecākie paši vēl neaudzināti un nepiedzīvojuši, un tomēr viņi ir savu jaunāko brāļu un māsu audzinātāji un paraugi. Tādās ģimenēs bieži sastopam 10, 12 vai pat 16 bērnu, kurus sajūt vienīgi kā nastu. Ir pilnīgi skaidrs, ka tādā gadījumā kā sociālie tā arī higiēniskie apstākļi pasliktinās, un katra atsevišķa bērna tiesība uz audzināšanu sašaurinās. Bērns, atstāts viens pats, var nodoties tādai rīcībai, kas bieži vien viņam nenāks par labu. Bez uzraudzības viņš izskries uz ielu, kur satiksies ar dažādiem individiem, kas viņam iepotēs dažādas šaubīgas intereses 1).

---

1) Sal. pie Grūles, 244.lp., 2.piez.

β) s l i m ī b a s   u n   n e s a s k a ņ a s
ģ i m e n ē .

Tik pat liels briesmu avots ir slimība ģimenē. Pilnīgi dabīgi, ka slimnieku vairāk kopj un uzrauganekā pārējos ģimenes locekļus, bet rezultāts, kā vienā tā arī otrā pusē ir negatīva, jo kamēr slimnieks top izlutināts, ar pārējiem bērniem apietas vai nu pārāk pavirši vai pārāk stingri. Bet svarīgākas ir vecāku slimības: tēvam slimam esot, cieš materiālie apstākļi, iet zudumā ienākumi. Labākā gadījumā māte uzņemas pelņas amatu, bet līdz ar to viņa vairs nevar nodoties bērnu uzraudzībai un audzināšanai. Ir pilnīgi lieki aizrādīt uz sekām, jo viņas būs arvien tādas pašas, kā agrākos gadījumos 1).

Vispār, kur mājo nervozitāte un ātras dusmas, audzināšana nevar būt laba. Vai varam iedomāties labu audzināšanu ģimenē, kur audzinātājs viegli uzbudināms par nenozīmīgām mulķībām, uzliek stingrus sodus, kamēr svarīgus pārkāpumus bieži neievēro. Vēl ļaunāki ir gadījumi, kur viens no vecākiem slēpj otram dēla vai meitas nedarbus. Šinī gadījumā autoritāte iet pilnīgi zudumā, un līdz ar to arī laulības dzīves harmonija. Neviļus bērni stājas gan vienā, gan otrā

---

1) Piemēri pie Šveicera, 81. un 123.lp.

pusē un atkarībā no tā izturas labvēlīgi gan vienam, gan otram no vecākiem. Lai aizstāvētu tēvu, resp. māti, bērni ņem palīdzībā melus un izgudro vēl citus veiklus papēmienu, sakarā ar ko ģimenē ieviešojas noslēpumi, kas pilnīgi izārda ģimenes dzīvi. Pastāvīgas ķildas vecāku starpā, dažreiz pat izvēršdamās vardarbībā, sniedz bērniem jaunu piemēru, tēva pavēles māte atsauks, vai arī otrādi; sekas - sistemātiskā respekta iznīcināšana. Ja iepazīstamies ar mūsu jauno noziedznieku ģimenes apstākļiem, tad gandrīz visur atklājas viena un tā pati aina: vecāki dzīvo naidīgi un bieži lieto vardarbības. Tādi notikumi dziļi iespiežas bērna psihē un var arī pēc ilgām laikiem izrādīt savas sekas noziedzīgās rīcībās.

γ) N o z i e d z ī g i   v e c ā k i .

Es vēl gribu sevišķi pasvītrot, kāda nozīme jāpiešķir viena ģimenes locekļa kļūšanai par noziedznieku, bet vēl bīstamākas sekas rodas tad, kad vecāki ir noziedzīgi. Šeit atzīmējami divi iemesli. Pirmkārt - ģimene nonāk postā, trūkst vajadzīgas uzraudzības un audzināšanas, un otrkārt - iedarbojas jauns piemērs. Bērna vēl nesavaldzinātās dzīves orientēsies tanī pašā virzienā, jo vecākiem, kā pirmām un svarīgākām autoritātīvām personām, ir izšķiroša ietekme

uz bērna tikumisko attīstību. Šeit tiesisko pārkāpumu sankcionē autoritātīvā pusē, sakarā ar ko mēs nevaram sagaidīt, ka bērns, kuŗa tēvs ir paraduma zaglis, uzskatītu īpašuma noziegumu par peļamu. Uz šī pamata var arī izskaidrot veselu noziedzīgu cilšu izveidošanu. Šeit bērns pārņem savas apkārtējās sabiedrības uzskatus par tiesībām un pienākumiem.

Noziedznieka bērns mācās ienīst tās personas, kuŗas ielēdz tēvu vai māti cietumā. Tikko cietuma vārti ir slēgušies, bērna attīstību ietekmē daudzi kaitīgi apstākļi. Vispirms trūkst, kā es jau sacīju 1), audzināšanas ietekmes. Tālāk jāmin stāvoklis attiecībā uz apcietināto. Tā šī noziedznieka ģimene leposies ar viņu un uzskata to par modekli, jo tas savas ģimenes labā ir devies briesmās. Pa to laiku apcietinātais cietumā satiekas ar jau vairākkārt notiesātiem noziedzniekiem un papildina savu noziedzīgu sabiedrību ar jaunu noziedzīgu pazišanos.

Visumā jāsaprot, ka zīmējoties uz vecāku kriminālītāti, eksakti skaitļi mazā mērā pieejami. Arvien vēl var atsaukties uz Grūles 1912.g. publicētiem datiem, lai gan dzīves apstākļi kopš tā laika pamatos ir grozījušies. Šie dati aptver 67 audzekņus (no pavisam 105), un šais 67 gadījumos ir noskaidrojies sekošais:

---

1) Sal. 42.1P.

Tēvs nav bijis sodīts	29,85%
Tēvs sodīts vienreiz	11,94%
" " divreiz	16,42%
" " trīsreiz	5,97%
" " četrreiz un vairākas reizes	35,83%

No mātēm bija 42,16% sodītas.

Kaut gan Grūles materiāls 1) ir par šauru, lai no tā spriestu ar visu noteiktību, tomēr ar redzams, ka t.s. "noziedznieku ģimenēs" bērni sevišķi apdraudēti. Irlavas kolonijas audzēkņu vecāku kriminālitate nav noskaidrota, bet nav apšaubāms, ka liela daļa no viņiem nāk no ģimenēm, kur noziedzība ir parasta, vismaz nav ienīsta parādība. Nesamērīgi retāk nekā citās zemēs Latvijā ir sastopami tādi gadījumi, kur ir darīšana ar veselu noziedznieku ģimeni, t.i. ar tādu, kur noziedzība ir kļuvis par profesiju un kur bērns no agrām dienām tiek audzināts un gatavots par vecāku gaitu mantiņnieku. Tas izskaidrojams ar Latvijas apstākļiem, kur nav vēl attīstījusies tāda neveselīga lielpilsētas atmosfāra kāda sastopama Rietumeiropas milijonu pilsētas. Arī kā mazā valstī Latvija var enerģiskāk un stingrāk uzraudzīt savus iedzīvotājus un nevēlamas parādības sekmīgāk apkarot. Arī viss

---

1) Sal. Grūles pētījumus 27. un 28.lp.

dzīves veids Latvijā un tautas dzīves uzskati nav sevišķi derīgi sekmēt noziedzīgu ģimeņu izveidošanos.

Tomēr arī Latvijā vairākiem tūkstošiem bērniem 1) pastāvīgi tēvs vai māte atrodas cietumā. Protams, ka šie bērni ir ievērojamā mērā apdraudēti gan no vecāku kriminālītātes, gan vairāk no smagiem apstākļiem, kādos tie nokļūst pēc tēva vai mātes apcietināšanas. Arī še redzams noziegumu cēloņu "ķēde": viens apstāklis savienojas ar citu, un ja pievienojas vēl mazgadīgā cilvēka garīgās un moraliskās pretestības nespēks, tad viss ir dots, lai rastos noziedznieks.

Līdzīgi apstākļi konstatējami arī tad, kad māsas vai brāļi iet noziedzības ceļā. Viņi, neslēpdami savus nodarījumus, mēģina ar tiem lepoties un pamudina savus vēl godīgos brāļus un māsas izdarīt līdzīgus nodarījumus.

ģ i m e n e s   s o c i ā l a i s   s t ā v o k l i s .

Piegrīžoties ģimenes sociālajam stāvoklim, jāmin vecāku nodarbošanās un ar to saistītie materiālie apstākļi. Lielā zinātnieku daļa aizstāv uzskatu, ka noziedzības tuvākie cēloņi meklējami vienīgi nepatstāvīgos un nepietiekošos saimnieciskos apstākļos. Bet uz to var iebilst, ka arī labi

---

1) Latvijas cietumos atrodamai kā pārmācības namā un apaidu darbos notiesāti apm. 393 bērnu tēvi vai mātes. Cie-

situētas ģimenes sniedz noziedznieku materiālu, ko var pierādīt statistikas ceļā. Latvijā 1933.g. notiesātie nepilngadīgie pēc vecāku nodarbošanās sadalījās šādi:

Lauksaimn.	Rūpniec.	Tirdzniec.	Brīvas prof.	Pārējas.
44,44%	16,14%	3,48%	0,57%	10,24%

Sevišķi tēva nodarbošanās ir jāpasvīturo, jo viņš ir tas, kas savai ģimenei ierāda sociālu pozīciju valsts lielākās vai mazākās sabiedrībās. Ar savu pelņu viņš stiprina ģimenes dzīves veidu un izveido ģimenes garu. Bērns mīl tās personas, kuŗas viņa tēvam ir simpātiskas, bet viņš ienīst tās, par kuŗām tēvs žēlojas. Viņš automatiski nostājas tēva pusē un uzskata tēva ienaidniekus par saviem personīgiem ienaidniekiem. Bērns saprot arī, vai tēvs labprāt izpildasavus pienākumus vai arī tos ienīst. Bērnišķīgā uztvere atrod savu izteiksmi bērnu rotaļās. Neapšaubāmi, ka ar to likts pamats bērna nākamām attiecībām pret darbu.

Ja tēvdarba vieta atrodas ārpus mājām, droši vien viņa audzināšanas darbībai jāsašaurinās. Pa lielākai daļai viņš redz savus bērnus vienīgi vakaros, bet pēc darba pūlēm nogurums tik liels, ka viņam gandrīz ir neiespējams tāpēties par

---

tumā notiesāto tēvu un māšu bērnu skaitu var vertēt uz apm. 6500 līdz 7000. Oficiālo datu šē nav. Viss tas apliecina, ka samērā daudz bērnu atrodas apstākļos, kas veicina kriminālītāti.

dēliem un meitām. Ar dažiem amatiem irasaistītas vēl neizdevīgākas ģimenes situācijas (kā, piem., ar ceļotāja nodarbošanos, kas spiež aizbraukt uz vairākām dienām vai pat nedēļām); viss tas, protams, atstāj savu iespaidu uz bērnu.

Sakarā ar tēva nodarbošanos stāv arī citi faktori, kā, piem. dzīvoklis, kam kā ārējam faktoram jāpiešķir svarīga loma. Ja dzīvoklis ir tumšs, mazs, netīrs, būdams par guļamvietu daudz personām, visi ventīsies no tā izvairīties un meklēs tā vietā ielu vai krogu, kas ar visām savām briesmām tik ļoti bīstami. Mazas istabas ar daudziem iedzīvotājiem sniedz izdevīgu līdzekli seksuālai izvirtībai. Ļoti bieži vesela ģimene apdzīvo vienu vienīgu istabu, zēni un meitenes guļ vienā gultā, un šo bērnu klātbūtnē notiek kā vecāku tā arī precēto māsu un brāļu dzimuma dzīve. 1)

Nabadzībai ar dzīvokli ciešs sakars. Diemžēl nav ziņu par nepilngadīgo sociālo stāvokli. Novērojumi dzīvē Latvijā un ārzemēs ļauj apgalvot, ka šiem abiem faktoriem liela nozīme noziedzības un noziedzīgu dzīņu attīstībā. Kāda specifiski

---

1) Grūle, izpētot Berlīnes centrā 6551 bērnu dzīvokļu apstākļus, atradis sekošos skaitļus:

0,3%	gulēja vieni paši	1 istabā,
6%	"	kopā ar 1 personu
12%	"	" 2 personām
37,5%	"	" 3 "
28%	"	" 4 "
10%	"	" 5 "
4,2%	"	" 6 "

amorāla atmosfāra attīstās bieži apdzīvotos namos, kur šaurās telpās saspiestas bērniem bagātas ģimenes 1).

Nabadzības un dzīvokļa nozīmi nepilngadīgo noziedznieku attīstībā skaidri/illustrē viņu sastāvs pēc nodarbošanās.

Zemkopju noziedzīgo skaits mazinās, kas izskaidrojams ar stingrāko uzraudzību, pastāvīgo darbu un labākiem, arī morāliskā ziņā, apstākļiem. Nabadzības iespaids nav tik briesmīgs kā pilsētās, un dzīves stabilitāte pie tam daudz lielāka.

Kā redzam, visi šie cēloņi, ko varētu saukt par sociālas dabas cēloņiem, savstarpēji cieši saistīti. Kopējais viņiem ir, ka viņi neļauj rasties tādām morāliskām sajūtām, kas cilvēku dvēseles apmierina. Cik lielā mērā šie apstākļi sagrauj cilvēka morālisko spēku, atkarāsies vēl no citiem apstākļiem, arī no iedzimtības: viens cilvēks šiem apstākļiem pretosies, un viņa morāliskais spēks pat augs; otrs nemanīti sadrups, nepretosies sagraujošam iespaidam, un galu galā kļūs par noziedznieku.

Vēl tālāks moments ir tas, ka šauros dzīvokļos bērns sastopas ar ļoti zemu stāvošām personām, prostituētām un šaubīgiem tiem, kuri atnes līdzīgu savu noziedzīgo atmosfāru.

---

1) Cik bieži nabadzīgi vecāki nesūta savus bērnus zagt malku, lai būtu ko apsildīt dzīvokli! Var pat sacīt, ka bez trūkuma - dzīvošanas veids visvairāk iespaido nepilngadīgos.

Bez tam jāaizrāda vēl uz vienu faktoru, kas šādos gadījumos gandrīz neizbēgams un proti, žūpība.

e) A l k o h o l i s m s   ģ i m e n ē .

Žūpība apvieno visus tikai iespējamus netikumus; viņa darbojas līdz dziļa kaitīgumā, ar ko rodas psihopatiski un mazvērtīgi tipi. Bet neievērojot viņas iespaidu uz veselību, jāklūst skaidrībā par to, kādus traucējumus tā spēj izsaukt ģimenes dzīvē. Neskatoties uz iekšējās ģimenes dzīves pārmaiņām, tādas drīz vien novērojamas arī ārējā satiksmē. Godīgi ļaudis noslēgsies no dzērāja, un tādā veidā pēdējā laba ietekme, kas vēl varēja iedarboties, pārtraucas. Pats dzērājs, miesīgi un garīgi vājināts, nav vairs spējīgs izdarīt savu darbu, bet līdz ar to mazinās arī viņa ienākumi, rūkus viņš izlieto jaunu alkoholisku dzērienu iegādāšanai. Ģimene ar to nonāk trūcumā un postā. Bērni top pamesti, jo tēvs - dzērājs ne interesējas par tiem, un māte, pastāvīgās rūpēs par ikdienišķo maizi zaudēdama savus spēkus, arī nav vairs spējīga pareizi audzināt un uzraudzīt savus bērnus. Viņa ir spiesta pati strādāt, lai nenogrimtu pilnīgi trūcumā dzelmēs, bez tam vēl pievienojas dzērāja brūtālā apiešanās ar sievu un bērniem, kas bieži vien beidzas ar nežēlīgām vardarbībām. Panīkuši postā un trūcumā, pieraduši pie tēva

brūtālās nesaudzības, un vienaldzīgi izturoties pret žūpību, bērni izaug bez jebkāda tikumiska spēka. Lielākā žūpu daļa nonāk konfliktā ar pastāvošiem likumiem, un tāpēc arī bērniem, kas zina, ka tēvs atrodas cietumā, šis cietuma jēdziens nav vairs svešs un nepatīkams. Arī pats bērns sāk nodoties žūpībai un tādā stāvoklī viņš ir spējīgs visādiem noziegumiem.

Līdzīgus kaitējumus, kādus izsauc alkoholisms, rada arī citi apreibinoši līdzekļi, piem. opijs, narkotiskās vielas, un taml.

c) Sabiedrības loma noziedzības izcelšanās gaitā.

α) Draugu un pazīstamo iespāids.

(Pēc tam, ka esmu apskatījis ģimenes dzīvi ar savām labām un ļaunām ietekmēm uz bērna psihi, es pāriešu vēl uz citiem ārējiem apstākļiem, kam arī piešķirama svarīga nozīme bērnu izveidošanā par sociālu vai antisociālu individu.) Še būtu jārunā par tām ietekmēm, kas neceļas ģimenē, bet no draugiem, pazīstamiem, skolas un darba vietas. Līdz šim es apskatīju tos iespāidus, kas iedarbojas uz bērnu, tikko tas piedzimis, bet tagad es runāšu par tiem faktoriem, kas sāk bērnu ietekmēt, tam satiekoties ar citiem individiem.

Tikai tikumiski stiprs un nobriedis cilvēks spēj preto-

ties svešām ietekmēm, bet tas neattiecas uz attīstības stādijā atradušos bērnu. Ja tāds jau ģimenē neatrod pareizu un veselīgu dzīves atmosfairu un pie tam vēl satiekas ar šaubīgiem un izvirtušiem individiem, tas droši vien izrādīs anti-sociālu izturēšanos. Citādi tas ir ar tiem, kuriem kārtīga ģimenes dzīve un rūpjoši vecāki ir devuši līdz stipru tikumisku atbalstu, un kuri pavešanai jau vajadzīgi sevišķi ievērojami viļinājumi.

Ir zināms, kādu lomu spēlē sabiedrība attiecīgā individa rakstura veidošanā, bet sevišķi tas ir jāsaka par bērniem un jaunekļiem. Bez tam viena no raksturīgākām bērna īpašībām ir viņa imitācijas spēja. Bērns sēž, staigā un uzvedas taisni tāpat, kā viņa vecāki to darījuši. Tagad jāiedomā, kā viņu spēj ietekmēt biedri, no kuriem daudzi ir vecāki un piedzi-vojuši. Agrāk jau minēju 1), ka nozleguma cēloņi bieži meklējami nepietiekošā uzraudzībā, kādā gadījumā bērni atstāti vieni paši, sev patstāvīgi izmeklē savu nodarbošanos, draugus un biedrus. Bieži viņi ar tiem iepazīstas uz ielas, un vēlāk šīs attiecības pārvēršas par draudzību 2).

Bet kas ir tie elementi, kas sastāda ielas jaunatni?

---

1) Augšā 47. un t. lp.

2) Ielas iespāids uz bērniem, kaut gan tas jau sen pazi-stams, ļoti maz izpētīts. Pat Grūle par to klusē.

Uz to jāatbild, ka tie ir pamesti, izvirtuši indivīdi, iz-
auguši bez dzīvokļiem un vecākiem, kaut kādā kaktā - badā
un trūkumā. Viņi nes līdz savu samaitāto atmosfairu, kuŗa
pārraidās arī tiem, kas līdz šim vēl nav bijuši bojāti. Šinīs
masās sastopami visdažādākie bērni, iesākot ar nevainīgo klai-
doni un nobeidzot ar nopietnu noziedznieku. Viņi visi lepo-
jas ar saviem nedarbiem, cenšas viens otru pārspēt, un gal-
venais varonāis būs tas, kas pastrādājis vislielāko noziegumu
skaitu, un kam bez šaubām visi pārējie mēģinās pakal darīt.
Bez tam bieži dzirdami pamudinājumi uz antisociālo izturēša-
nos, un bērns, kas vēl nav paspējis iestīgt noziegumā, iz-
sauks vienīgi iznīcināšanu. Tāpat glēvulības pārmetumi ievai-
no bērna patmīlību, tā ka tas, lai pierādītu savu spēku un
drošsirdību, visādiem līdzekļiem mēģinās pastrādāt noziegumu.
Arī vēl citi apstākļi jāņem vērā: bērnu var tieši ievilk
noziedzumā, paziņojot viņam par to, vai uzbīdot dažādu rīku ie-
gādāšanu. Šeit būtu jāizrāda sevišķi uz bandām, kuŗās ap-
vienojas atsevišķi pamesti bērni, lai kopā pastrādātu kādu
noziedzumu 1). Sākumā apvienības sanāk vienīgi rotaļāšanās no-
lūkā, vēlāk tās, sevišķi pubertātes laikā, šaubīgu grāmatu
un vecāku biedru ietekmē, izvēršas par bīstamām grupām, kuŗu
locekļi cenšas visādiem līdzekļiem apmierināt savas antiso-

---

1) Par jaunekļu bandām sal. sevišķi Grūle, cit.gr.141.,
142., 143.lp., Hofmanis, Die Reifezeit, 72.lp.

ciālās dziņas.

β) L i e l p i l s ē t a s   i e s p a i d i.

Kas attiecas uz dažādiem dzīves kairinājumiem un vilinājumiem, tad šie pēdējie iegūst sevišķu nozīmi lielās pilsētās, kur ieplūst visdažādākās ļaužu masas. Sevišķi noziedzniekiem pilsētas ir pievilcīgākas, jo tur viņi atrod izdevīgu darbības lauku savām negodīgām darīšanām, tāpat arī pastāv lielāka iespējamība sastapties ar līdzīgi noskaņotiem indivīdiem, ar kuriem kopā var pastrādāt ievērojamākus noziegumus.

Bet vēl viens iemesls koncentrē noziedzniekus lielpilsētās - pilsētas viņiem dod izdevīgas palēptuves, ar kuru palīdzību viņi cenšas izvairīties no vājasšanas. Arī pilsētas izpriecas vietas pievelk atsevišķus indivīdus, bet taisni šinī apstākļī slēpjas milzīgs briesmu avots.

Šeit tikai jāmin prostitūcija, alkoholisms, un tāpat arī spēles kaislība. Izredze bez pūlēm iegūt lielas naudas summas, bez tam vēl savienota ar sevišķu nervu kairināšanu, pamudina veselas ļaužu masas veltīt savas dienas un naktis šai darbībai. Visus apņem viena un tā pati vinnēšanas kāre. Izredzes niecība kļūst skaidra tikai tanī momentā, kad indivīds spiests segt savus zaudējumus, kuri bieži vien pārsniedz viņa spējas. Tikai tad rodas jautājums, kādā kārtā iegūt līdzekļus zaudējumu segšanai. Vienā gadījumā palīdzēs draugi,

pazīstamie, bet otrā - kur šo faktoru trūkst - noziedzība atklāj plašas iespējamības.

Vāja rakstura cilvēks pilsētas nemierā daudz vieglāk pazaudēs psihisko līdzsvaru, nekā vienkāršos lauku apstākļos. Lai iegādātos naudas līdzekļus visādām pilsētas vajadzībām, viņš sāks aizmirst svešu īpašumu, ar ko pirmais solis uz noziedzību ir darīts; sevišķi tas jāsaprot par jaunatni, kurš, pārnākot no laukiem uz pilsētu un redzēdama visas bagātības, ko sniedz pilsētas, grib visu baudīt un pēc pēdējas naudas izšķērdēšanas meklē kaut kādu peļņas avotu 1). Sākumā vēl meklējot darbu, bet vēlāk, kad tas izrādīsies par neiespējamu, ķeroties pie citiem ienākuma līdzekļiem, jaunekļi un meitas pamazām kļūst par noziedzniekiem.

γ) Darba vietas iespaidas.

Arī darba vieta atstāj savu iespaidu bērna psihē. Blakus ģimenei arī šim faktoram principiāla nozīme, jo indivīds atrodas darba vietā pa visu dienas laiku, ierodamies agrā rītā un to atstādams tikai vakarā. Vienalga, vai tas ir fabrikā, veikalā vai kantorī, visur ietilpst dažāda rakstura indivīdi. Mēs šeit sastopam visādus tipus, sākot ar viskrietnāko strādīgo personu un beidzot ar mazvērtīgu psihopatisku

---

1) Sal. Grūles tabeli, 242.lp.

individu. Normāls, tikumiski stiprs cilvēks veidos savus uzskatus pēc saviem personīgiem ieskatiem, turpretī pie pārējiem viss atkarājas tikai no sabiedrības, kuŗas vidū viņi atrodas. Satikdamies ar noziedzīgiem, izvirtušiem elementiem, arī viņi kļūst gluži tādi paši. Tā tad ļauns biedru iespaids šē atrod izdevīgu darbības lauku, kas sagatavo pamatu nākošam noziegumam.

Jāievēro vēl citi faktori. Daudzos gadījumos kontrasts starp darba vietu un mājām var izsaukt kriminālu reakciju. Darba vietā valda bagātība, spožums un greznums, mājās turpretim - bads un trūkums. Kāpēc gan lai tie dzīvo pārpilnībā un bezbēdībā, kamēr darbiniekam pašam katrs santims atsevišķi ir jākrāj un jāglabā? Kārdinājumu šādos gadījumos būs daudz, un kādā dienā atradīsies arī iespējamība pārkāpumam. Bet ja kadreiz šāda noziedzīga rīcība ir iesākusies, tā jau grūti apturama, šeit viena zādzība seko otrai un viens pārkāpums - otram.

Jāapdomā vēl citas briesmas, kas tāpat apvienotas ar nodarbošanos. Tā pasūtāmam zēnam uztic lielas naudas summas uz īsu laiku. Viņš pazīst naudas vērtību un nozīmi un tajā pašā laikā iedomājas dažādas vēlamas lietas. Kārdināšana ir liela, un visvairākos gadījumos ir vajadzīga stipra cīņa, lai nepadotos šim vilinājumam.

Bet saprotams, daudz bīstamāki ir tie gadījumi, kur bezdarbnieki-jaunekļi nelietīgi pavada savas dienas, nonākot pie dažām aplamām domām. Arī ģimenes dzīvē bezdarbība atstāj savas sekas. Vecāki, nespēdami vai arī negribēdami uzturēt veltiģu ēdēju, tam pastāvīgi pārmetīs bezdarbību, sakarā ar ko vecāku mājas pārvēršas īstā moku avotā, no kā jaunatne cenšas atbrīvoties. Tāpat arī bērns, pazaudējis savu vietu un baidādamies to pateikt saviem vecākiem, gribēs šo apstākli slēpt, bet lai būtu tomēr spējīgs sniegt agrāko materiālo palīdzību, centīsies sasniegt šo mērķi kaut kādā veidā. Pievienojas vēl tas apstāklis, ka bezdarbnieks, pats bez jebkādiem līdzekļiem, redz citu cilvēku pārpilnību; tas modina viņā naidu pret tiem, kas dzīvo bagātībā. Tādos momentos visniecīgākais iemesls var novest līdz šim godīgo jaunekli noziedzīgā ceļā. Gribēdams iegūt dzīves ērtības līdzīgi augstiem slāņiem, viņš ķersies pie noziedzīgiem iegādāšanas līdzekļiem.

d) L i t e r ā t ū r a s ,   t e ā t r a ,   k i n o -
t e ā t r a   i e s p a i d s .

Beidzot vēl jāpiegriež vērība literatūras, teātru un kinoteātru ietekmei uz jaunatnes noziedzīgām tieksmēm. Bez šaubām šiem faktoriem ir jāpiešķir ievērojama loma bērna attīstībā. Sevišķi kriminālie un dēku romāni ir tie, kas at-

stāj vislielāko iespaidu bērna psihē un pamudina jaunus lasītājus līdzīgi šo romānu varoņiem - detektīviem, jūras laupītājiem, bandītiem u.t.t. - izdarīt brīnumu darbus. Kādā veidā grāmata var ietekmēt lasītājus, mums rāda Gētes "Ver-
ters". Pēc viņa publicēšanas vesela virkne ļaužu devās pašnāvībā, grāmatas ietekmēti, viņi mēģināja Verteru imitēt. To pašu var arī attiecināt uz teātriem un kinoteātriem. Sapro-
tams, ka pilnīgi veselos un normālos cilvēkos dēku filmas un lugas nevarēs izsaukt kriminālu reakciju, jo citādi, skato-
ties pēc apmeklētāju skaita, vias pasaule sastādītos vienīgi no noziedzniekiem un antisociāliem indivīdiem, kurus uz šo šaubīgo dzīves gaitu pamudinājuši attiecīgu filmu varoņi 1).
Turpretim nervozos un jūteliģos bērnos redzētais dziļi ie-
spiežas apziņā, un viņi attiecīgā gadījumā rīkosies līdzīgi filmu varoņiem. Ir vesela rinda filmu un lugu, kas jaunatnei
shiedz pilnīgi nepareizu dzīves ainu, jo organizēti vienīgi kairināšanas nolūkā, tie izrādās par pārspīlētas fantazijas
murgiem. Viņas tēlo noziedznieku un tā cīņu ar vājātājiem
gaišās krāsās, un kaut arī noziedznieks beidzot top uzvarēts,

---

1) Tagadnē kinoteātrim lielāka loma nekā lubu literātūrai. Pēc Hofmana, cit.gr., ziņām par kādas Berlīnes tautsko-
las augstākās klases audzēkņiem caurmērā uz katru au-
dzēkņi gadā iznāk 34,4 kino apmeklējumi. 46 audzēkņu
intereses kinoteātri bija šādas: 15 patika dēku filmas,
4 - militāras filmas, 2 - komēdijas, 8 - drāmas, 0 (!)
- dabas filmas, 2 - pasakas. "Kino ir caurmēra lielpil-
sētņiekam tas pats, kas alkohols".

viņa veiklās rīcības un darbi izsauc vienīgi izbrīnu un de-
dzīgu kāri viņiem pakaļ darīt, kas patiesībā arī daudzos ga-
dījumos tiek izdarīts, ar ko apbrīnotājs ir izvērties par
imitātoru un reizē ar to par noziedznieku.

C. S L Ē D Z I E N S .

A n t i s o c i ā l ā s t t i e k s m e s   n o v e d
p i e   n o z i e d z ī b a s ,   t i k a i   p a s t ā -
v o t   ā r ē j ā m   i e t e k m ē m .

Apskatot tagad sava darba un tajā iztīrītās problēmas analīzes rezultātus, viegli varam nonākt pie slēdziena, ka ārējie apstākļi savus dažādus veidos un ar savu dažādu efektu ieņem centrālo vietu noziedznieku rašanās gaitā, sevišķi jaunības - bērnības gados, kad tie kā dīgli atrod vislabāko lauku iedarboties un plaši attīstīties individuā. Ārējie apstākļi slēpj sevī bez jau minētām sociālām briesmām vēl vienu, proti: iedarbojoties uz jaunatni, tie rada noziedzīgu sabiedrību, kas savukārt kā jauni ārēji apstākļi sāk iedarboties uz apkārtni, saindējot visu to, ar ko tie nāk sakaros. Tādēļ varam secināt no sacītā, ka ārējie apstākļi rada tādus noteikumus, kas vēl bīstamāki un ar lielāku sparību iedarbojas uz sabiedrību.

Bet ārējo apstākļu jaunā un dominējošā iedarbība izteicās vēl tanī ziņā, ka no tiem atkarājas jaunu tieksmju pamudināšana individuā, kurā tādas ir, un to plašākas attīstības veicināšana. Jauna tieksme pie labiem apstākļiem var būt in-

dividā, bet tā vēl nav dinamiska, neiedarbojas, bet tiklīdz bērns tiek audzināts sliktos apstākļos vai arī tiklīdz cilvēks nonāk grūtos apstākļos, tūlīt ārējie apstākļi atrod lauku iedarboties. Tādējādi tieksmju attīstība nosacīta ar ārējiem apstākļiem, bet ne otrādi. Tieksmes tikai sagatavo lauku, sniedz izdevīgu pozīciju, kur ārējie apstākļi spēj iedarboties. Tādēļ ir skaidrs, ka ārējie apstākļi ir tie, kas grauj mūsu sabiedrību, mūsu dzīvi.

Vērā ņemot sacīto ir skaidrs, ka taisni ārējiem apstākļiem jāpieteic visasākā cīņa, šī cīņa, bez šaubām, ir visgrūtākā, ne tikai no kriminālpsicholoģijas, bet arī no pārējo sabiedrisko zinātņu viedokļa. Uzvarēt šajā cīņā - nozīmē sabiedrības pacelšanu uz augstāku līmeni visās viņas nozarēs. Ka šī cīņa ir visgrūtākā, mēs redzam no tā, ka tā pastāv jau no tiesiskās sabiedrības izcelšanās momenta, jo līdz ar organizētās sabiedrības rašanos atdalījās individu grupa, kas nebija apmierināta ar šo kārtību, kas gribēja turpināt savu dzīves veidu neatkarīgi no sabiedrības. Tie patiesībā bija noziedzīgi elementi. Šai grupai par labu nāca vēl tiesiskās iekārtas trūkumi, jo tiesības nevarēja novērst nabadzību un neapmierinātību, bet taisni otrādi: to pastiprināja. Nebija sociālās likumdošanas, un par nabadzīgo šķiru nerūpējās. Šādos apstākļos indivīdi, kam klājās slikti, biedrojās ar to grupu, kas nesamierinājās ar tiesisko kārti-

bu - ar noziedzniekiem.

Tagad mums ir viss, kas nepieciešams tiesiskai kārtībai: iestādes, kas rūpējas nabadzīgo labā, šķiru nav, ir sociāla likumdošana, kas miljoniem mazturīgiem dod pabalstu veselības un materiālās labklājības ziņā, ir patversmes, audzināšanas un labošanas iestādes, visdažādākās labierīcības, bet tomēr noziedzīgo elementu iznīcināšana vēl nav panākta. Tas tādēļ ir grūti sasniedzams, ka minētie sāļi sperti diezgan vēlu. Toreiz, sabiedrības izcelšanās momentā, tas bija nepieciešams. Tomēr apstāties nedrīkstam, jo pie labas gribas, vienotas gribas, var panākt milzīgus darbus viaspāri un šajā mūsu problēmā sevišķi. Laba griba un darbs nes visur svētību.